

FERDINAND VELC: PSOGlavci. (KROJNI TIPI HODOV II.)

IVANA
KOBILCA:
OVOČJE:

VLADIMIR LEVSTIK:

VERZI.

ŽIVLJENJU.

V globine tvoje, žitja večni tok,
vse ure mojih dni so zasejane,
v skrivnosti tvoji njive, razorane
od temnih sodb, od neizprosni rok.

Z nebesi in z zemljo brezupni boj
in smeh strasti in greha sanje bele,
bakhantov tirz mi sveti znak je tvoj,

Ti mojih del ukazujoči bog,
ti vir radosti moje nebrzdane,
ti grob ljubezni davno pokopane,
zahod ti duše moje, ti njen vztok!

Ob tvojih sanjah pesmi so cvetele . . .
Življenje! Če grešil sem nad teboj,
umro naj z mano: v meni so živele . . .

SVOBODA.

Nihče te našel ni, in zemlja vsa te moli,
in ljubi te srce, ki lic ti ne pozna,
pogled azurja ti, ti duša prs morjá,
ti bajka večnih ver v krvavi glorioli!

Mar sreča si? Gorje? Kaj si, da kdor ni gledal
na cestah žalostnih demonom še v oko
in zadnje solze ni izlil grobovom v dno,
glas tvoj mu ni sodbá mogočnih napovedal?

Kot zrastle so gore v nebo na pusti plani,
kot plameni ponos iz spon in razvalin,
nad grudo ti pač svet storila si zločin,
da iz prokletih njiv so vzniknili titani!

Nas vodiš v boj in smrt in z jarmom venčáš druge
in nam obetaš dan, in daš le jutra sij:
ti veš, da ni bogov, če vzor izgnancev bi
pal v nizko posteljo človekove vlačuge!

IMPRESIJA.

Montmartre ves je megle zlate poln,
življenja poln in pestrega je greha;
čez krov, bolest, zdaj, duh, zajemi smeha!
„L' Enfer“ . . . Pristani ti, moj trudni čoln!

*

Saj mrak je še, in ni še ogenj vstal,
svetilnik naš tam pred Otoki Srečnih:
Tam skrit nas čaka na livadah večnih
veliki dan, ki nam bo srečo dal.

*

Kaj ne, prijateljica, pust se zdi,
kdor nem sedi in v dalji misli pase?
Nini, Nini, jaz gladim tvoje lase,
in mislim same žalostne reči.

Življenje! Na mogočne prsi tih
ti legam brez tožbâ in brez vprašanja
in tebi pokorim se brez nehanja:
vsa naša dela so tvoj božji dih!

*

Zveri vesoljne človek ne pòzna,
in lokavega ne pozna božanstva,
če ni obrazov solnčnega prostranstva
našel na dnu brezdanjega morja.

KAZAK IN VRAN.

Na gomilo, na kazaško, sede črni vran
in zakolne in zakliče klic čez stepo v dan.

Nihče ne umeje klica, nihče kletve ne,
le kazak, ki jezdi šarca v kanove zemljé:

„Čez nedelje tri, kazače, pridem k tebi v vas,
v krimsko travo zelenečo, v opoldanski čas,

Čez nedelje tri, kazače, vzamem ti oči
in srce, in razposejem ga na vse strani!“

Pa kozak zauka jasno in se zasmeji
„Pridi v svate, prerok črni, prid mi v gosti!

Nesi srce moje stepi, in v polnočni šum
matuška bo zasanjala polno sladkih dum.

In izkljuj dva črna oglja, moji dve oči
in zakoplji jih pod okno mladi ljubici.

Pa zaplače moje dekle, zaječi gorjá,
in povije mesto mene si kazačka dva!“

TRI LJUBICE.

Balada.

Tri ljubice Marko je ljubil,
kot z zarje jutranje očmi
jih solnce še videlo ni,
tri ljubice Marko je ljubil,
oj, ljubice tri . . .

Tri ljubice Marko je ljubil:
las zlatih je prva bila,
in sinjih očesc je bila,
in mila je bila kot angelj
ob vznožju boga.

Tri ljubice Marko je ljubil:
las rjavih je druga bila,
in rjavih očesc je bila,
in bila je zvesta kot zvezda
na cestah neba.

Tri ljubice Marko je ljubil:
las črnih je tretja bila
in črnih očesc je bila,
in bila je čista kot rosa
nad cvetjem gorá.

Tri ljubice Marko je ljubil,
a fantje trije so prišli,
in tri so ostali noči,
tri ljubice Marko je zgubil:
oj ljubice tri.

Tri ljubice Marko je zgubil:
in prva poljube sladké
je dala in gorke solzé,
a staro ljubezen je skrila
pod zlate lasé.

Tri ljubice Marko je zgubil:
in druga je dala roké
in prstan nataknila je,
in roženkravt nov zasadila
za šopke nové.

Tri ljubice Marko je zgubil:
in tretja — ta dala je vse,
poljube in cvet in srce,
in dala vse bele je grehe,
vse sladke temé.

Dve črni je kletvi izustil,
dve ljubi je Marko zaklal;
a tretjikrat je strepetal —
ah, trikrat je tretji odpustil,
ko pred rabljem je stal.

IVAN IVANOVIČ: IDEALIST.

Dnevnik neznanca.

November.

(Dalje.)

Pravijo, da sem na smrt bolan, in moja gospodinja hodi okoli mene z nezaupnimi, pomilovalnimi pogledi. Slišal sem ljudi, ki so že govorili o moji smrti. Včasih se mi je zdela smrt nekaj lahkega in ljubil sem jo, ki bi mi umirila neutešno hrepenjenje in mi dala počitka. Zdelo se mi je, da bi prišel domov z utrujenim, bledim obrazom in nemirnimi, motnimi očmi. Sprejela bi me mati na pragu in me poljubila, kakor me je poljubila vselej. Skrben bi bil njen obraz in boječe bi vprašala:

„Kaj ti je?“

Ljubezen bi bila v teh besedah, ljubezen matere . . .

Sedel bi na stol, oddahnil bi si in rekel bi mirno:

„Umret sem prišel, mati.“

Mislil sem, da bi ji rekel to čisto hladno, kakor bi rekel kaj vsakdanjega neznanemu tujcu. Povedal bi ji brez vseh težkih misli. In legel bi in umiral in mati bi stala ob meni in me gledala z izjokanimi očmi . . .

In naročal bi ji mirno:

„Mati, ovenčajte včasih moj grob!“ A umrla je mati in ne bo venčala mojega groba.

Pozneje se mi je zdelo drugače. Mislil sem, da pride sreča, ki bo tako velika, da jo bom plačal s smrtjo. Vsako srečo plačujemo z nesrečo, tako hoče življenje. Slonel bi na postelji, in Angelina bi bila poleg mene. Moje oči so se zazrle nekam daleč, kot da čakam smrti tam iz večnosti, in Angelina joka.

„Ne jokaj, Angelina“, ji govorim, „vidiš, ljubil sem te, Angelina. Dosegel sem največjo srečo, zato rad umrem“.

„Ali ti je hudo?“ vprašuje šepetajoče Angelina in sklanja svoj obraz prav nad menoj, da vidim nje žive oči, kot da bi hotela vlti iz njih ogenj svojega življenja v moje ugašujoče telo.

„Ne, Angelina, ni mi hudo, saj si ti pri meni.“

„Ljubezen je vredna ljubezni . . . Ali se spominjaš gozda?“

Kako bi se ne spominjal! Stala je ob ograji na mostu v gozdu, in jaz sem bil ob nji. Govo-

nila nisva, molče sva gledala v šumenje potoka. Bil je večer po priznanju ljubezni.

„Zakaj me nisi tako dolgo ljubila, Angelina?“ sem jo vprašal.

„Ljubila sem te, a bila sem mlada, in ti nisi razumel moje ljubezni.“

„A trpel sem, Angelina!“

„Sladko je trpljenje v ljubezni. V nočeh sem se te spomnila in zaplakala sem, ko sem pomislila nate. Hotela bi te bila objeti in poljubiti, kadar sva bila sama, a sram me je bilo moje ljubezni.“

„Odpri okno, Angelina! Lep večer je zunaj, daj, da slišim še enkrat njegovo usnivajočo pesem . . .“

Lahen veter zapihlja skozi okno. Slišim, kako šumi zunaj večer in spominjam se vseh večerov z njo. Da, ljubila me je, a jaz tega nisem vedel.

Glasno tiktaka ura in nje udarci grme po pusti tišini zapuščene sobe . . .

„Angelina, ovenčaj ti moj grob . . .!“

Sanje so bile. Vzdrnil sem se in videl, da slonim ob oknu in da veje mrzel jesenski večer mimo . . . Tako sem si mislil, da bom nekoč umiral.

Danes pa ležim sam na postelji in moja stara gospodinja hodi zunaj po kuhinji in slišijo se nje težki koraki . . . Pust je tak večer, jaz sem sam in obupno mi je, ker ob meni ni matere in njenega ljubečega pogleda nad menoj, in Angelina se veseli v gradu . . .

November je zunaj in večeri so mrzli. V sobo čujem šumenje dreves in tuleče zmago-slavje burje, pod njo pa umira priroda. In tako lje zmenoj. Sile pohajajo in trudnost me prevzema popolnoma. A jaz ljubim življenje kot solnčni dan in hrepenim po njem. Hoditi se mi hoče in kazati ljudem, da živim. Zdi se mi, da se mi ljudje smejejo, ko vidijo, da umiram. A ne umiram. Jesen je to, a s pomladjo mi zasije novo življenje . . .

Januar.

Jasen zimski dan je zunaj.

Vidi se daleč naokoli belo sneženo polje in na polju črna, gola drevesa, ki jih obletavajo

RAZKRINKANA.

vrane. Tupatam se vidi hiša, pokrita s snegom in zdi se, da v njej ni življenja. Daleč se vidi v daljavo, kjer se črne gozdi in med visokimi smrekami se sveti zidovje starega gradu. Ni je žive duše na vasi. Po cesti pridrče zdaj pa zdaj sani, sliši se žvenkljanje in pred hišami se oglašajo psi, potem pa spet utihne vse.

Neznosni so ti samotni dnevi in vlečejo se v večnost.

Spomini in sanje pa me obletavajo kakor črne kavke, ki posedajo kakor črni madeži na belo zasneženo domovino.

Poznam dve lepi besedi: ljubezen in domovina. Obe zlorablajo ljudje izmed vseh besed najgrje. Spomnil sem se domovine, saj je neskončno lepa, in zlasti v tujini zahrepeni srce po nji.

V spomin mi je zašumela včasih, ko sem bil še v svetu, večerna pesem dolenskih gozdov. Bili so v nji tisti neskončno otožni, a vabljivi glasovi, da trepeti duša v hrepenjenji po nji, po domovini . . . In jaz sem mnogo sanjal o nji in nisem videl nje nerodovitne zemlje, ki potrebuje delavcev. In sedaj mi je žal. Pa vsak kes je prepozen in brez pomena. Kadar sem se spomnil večno lepe pesmi svojih mladih gozdov, sem zahrepenel domov. No, bila je zima . . .

Spomnil sam se Angeline in tistega večera, ko sva stala na vrtu.

Nesnosno mi je postalo v mestu. Bal sem se, da bi ne srečal na ulici kakega baronovega prijatelja, ki bi s smehom govoril o Angelini in o baronu. Sumljivo sovražno sem gledal ljudi in poslušal, ali kje govore o Angelinini zaroki. Postalo mi je neznosno. Pljunil bi jim v obraz, sem si mislil, ker skrunijo svetišče. Včasih mi je bilo, da bi stopil pred prvega gospoda, in se začel pričkat. Takoj pa sem se zavedel, da sem mislil nekaj nespametnega. Saj sem bil brez poguma in bal sem se, da me ustavi nekoč na ulici kak znanec in mi reče:

„Ti, prijatelj, tvoja Angelina se je zaročila. Ali ne greš domov protestirat?“

Zato sem se vrnil v domače glavno mesto in zaslišal sem domače glasove. Prijetno mi je bilo to, ker so mili in prijetni ti glasovi in lepi kot domovina sama . . . Majhen je moj narod in brezmejno nesrečen. A moje hrepenenje se je izpremenilo v zaničevanje. Čudno! Nisem hotel iti po ulicah, ker bi srečal ljudi, ki mislijo, da so častni rodoljubi, a prodajajo narod.

Poznal sem jih mnogo. Bili so to ljudje s krinkami na obrazih, in neprijetno je srečati jih. Hodijo počasi in ponosno, ne ozro se ni-

kamor, da bi pokazali, da so njih pota ravna, naravnost za vzornimi načeli in visokimi cilji. Rejeni so, rdeča lica imajo in zlate ure na trebuih, zadovoljnost jim igra okoli ust in sije iz oči. Hodijo samozavestno in gledajo nemirno, saj vedo, da so se pregrešili zoper narod, in vidijo, da jim vse preti s pestmi. A oni si delajo pot skozi razjarjeno množico in vprašujejo:

„Kaj hočete, ljudje? Miruj, narod! Rešim te, samo ne bij me! Vidiš, ljubljene moj, moči niso nad voljo . . .“

Nikdar nisem mogel videti teh ljudi in zato nisem hodil po ulicah v domačem glavnem mestu, kajti bilo jih je polne ulice. Odkrivajo se drug drugemu na daleč, srečni so, da so v taki domovini, mislijo, da je domovina srečna, in uga-jajo sami sebi, ker so si znali narediti življenje lepo in prijetno. Spoznal sem ljudi in sem jih sovražil. In zdaj hodijo boječe mimo mene, ker vidijo sovraštvo v mojih očeh . . .

Pravijo, da nesrečni vselej zavida srečnemu. Vem, kako mi privoščijo smrt. Sosede hodijo izpraševati po moji bolezni in babe klepečejo v veži. Nikomur nisem ničesar storil in vendar me mori, ko me gledajo s svojimi zdravimi lici in živini očmi. In stndijo se mi, ker mi privoščijo smrt.

Dà, vem, umrl bom, a tudi jaz sem živel.

Dvorana je šumela. Maškarada je bila. Na odru je igrala godba mamljive valčke in v dolgi promenadi so se vrstile maske. Stene so kazale peklo. Bili smo „na plesu pri Luciferju.“ Prišel sem v dvorano in gledal v šumenje pisane množice ljudi. Vse se je smejalo in govorilo. Ha, ves svet je igra in kdo hodi še danes brez krinke? Kazali bi s prstom za njim in vpili, da je hinavec! Iskal sem Angelino. Prišel je črn domino in spoznal sem barona. Obstal je pred menoj, poklonil se in odšel dalje . . . Hotelo se mi je, da bi baronu potegnil krinko z obraza in ga pokazal svetu. Toda Angeline ni bilo. Znanec je prišel odnekod in me odpeljal k svoji maski. Neznana mi je bila in nisem ji vedel kaj reči. Priplesal pa je mimo zelen angelj in je iztegnil roko. Ozrl sem se in sem videl, da je Angelina. Hotel sem za njo, a črni domino je že dobil v roke zelenega angelja. Priplesala sta za hip mimo in se mi smejala. Zazeblo me je v duši.

Daleč so bili dolenski gozdje in spomnil sem se nanje. Ko sem se zopet ozrl, ni bilo zelenega angela nikjer. Polnoč se je bližala in šumno veselje v dvorani je bilo kot morje ob nevihti. Maske so se laskale druga drugi, godba

je igrala nad šumečo množico in svetilke na lestencu so se ovijale v dim.

. . . Angelina pa je izginila z baronom. Nisem še plesal z njo in je že izginila. Laž je bilo vse, kar je bilo na vrtu.

Angelina . . .! Stožilo se mi je po nji tisti trenutek, kot še nikdar v svojem življenju. Pozdravil bi jo in ji povedal, da sem prišel domov le zaradi nje, ker brez nje zame ni življenja.

Polnoč je odbila, in maske so se razkrinkale. Velik smeh je napolnil dvorano. Vse je plaval v veselju in njih prešerni smeh je odmeval v meni kot bolesten vzklik. Angelina se je vrnila z baronom roko v roki. Niti pogledala ni name. Glasno sta govorila, njej je žarel vroči obraz in mila rdečica je obkrožala njene temne oči. Baron je pogledal name z izzivajočim pogledom, ona pa se je pritisnila k njemu in se zasmejala. Izginila sta v šumu plesa in jaz sem obstal kot človek, ki je pravkar naredil veliko neumnost.

Ponovile so se v meni želje po maščevanju, ker uničujejo moje življenje, ker lažejo tam o ljubezni, kjer govorim jaz sveto resnico, ker se smejejo predrzno in se malomarno naslanjajo na oltar, ki je meni najsvetejše svetišče. Vse svoje življenje bi hodil tiho okoli njega, bos, umit in gologlav in bi molil.

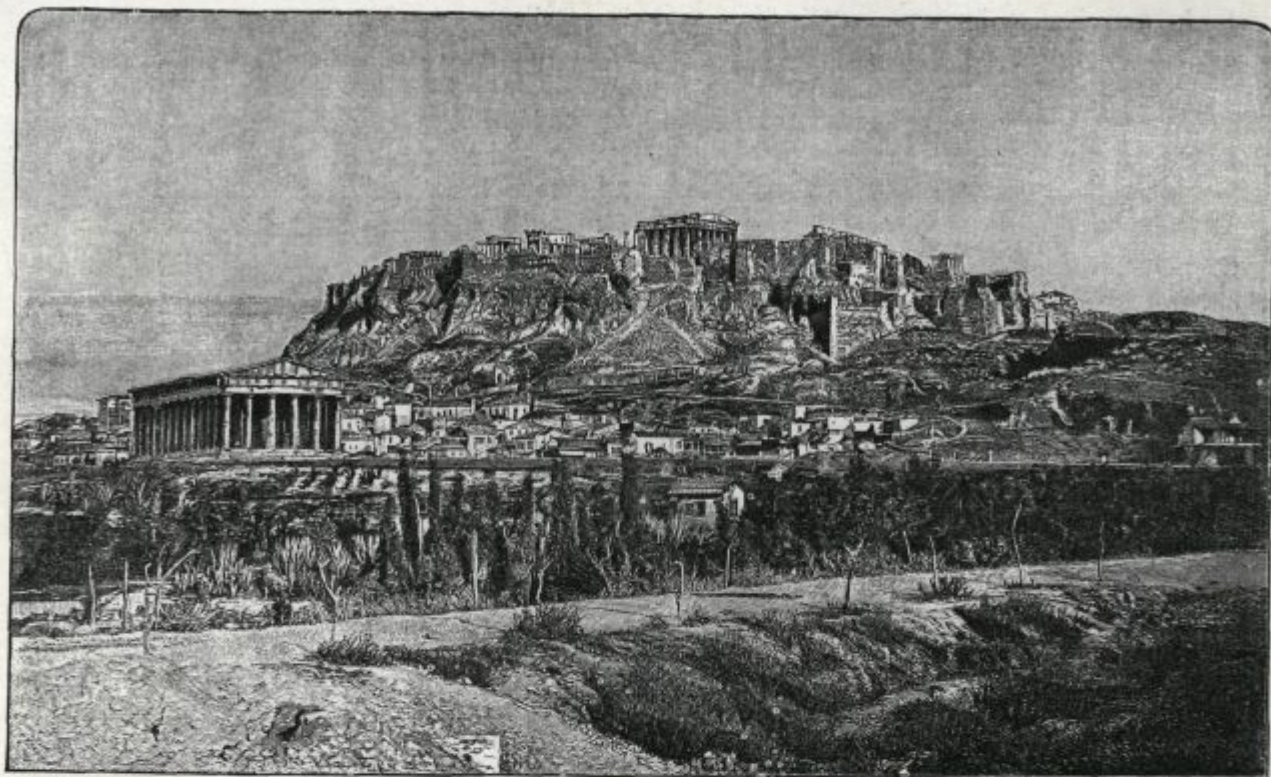
Pobegnil sem iz dvorane in šel v mrzlo zimsko noč. Prišel sem v drevored in se sesedel na klopi . . . Sneg je bil okoli pomrznjen. Gledal sem, kako sijejo v noč veselo razsvetljena okna plesišča, kako hite ob njih sence za trenutek srečnih ljudi . . . Godba je motno donela iz dvorane v noč. Bežal sem pred tistimi razsvetljenimi okni in pred temi glasovi, da bi ne videl, da gore luči, da bi ne slišal, da pojo glasovi vesele pesmi. V meni je bila tema in grobna tišina.

Tak človek sem bil; obležal sem na klopi, gledal v visoko zimsko nebo, in zimska noč je objela moje onemoglo telo, kot tistikrat jesenska noč po večeru slovesa z Angelino.

Dolgovečne so zdaj moje samotne noči v tej poslednji moji zimi in v njih se spominjam, kako je bilo takrat z menoj . . . nekdanj . . . davno . . . davno . . .

Nad nami so moči silne, kot moč angelja ki je branil vhod v paradiž . . . Hotel sem v paradiž in zato sem zdaj truden. Uničilo me je to življenje. V duhu gledam sliko: Zaporški junak leži na prazni stepi in nad njim se zbirajo ptice in mu kriče o gostijah, ki jim jih je napravil z vojskami.

(Konec prih.)

ATENE IN AKROPOLA.

IVAN VASIČ:

V ADRIJI IN LEVANTI.

VELIKA NOČ V PIREJU.

Bila je temna noč. Sedaj pa sedaj je zabučal veter, da so zaškripali jambori. Bližala se je enajsta ura. Ladje, nalahno zibajoče se na jeznih valovih, kakor silne pošastne sence, so pravkar zavijale okoli najjužnejše točke Evrope, okoli nosa Matapan. Tedaj pa je pljusnil skozi odprta okenca, ker se je ladja nepričakovano hitro zasukala, mogočen val, in v veliki kajuti, kjer smo ravnokar sedeli pri živahnem razgovoru, je bilo nad dva decimetra visoko vode, a tudi mi smo bili premočeni do kože. Tako smo bili neradovoljno kršчени na najjužnejši evropski točki, dasi jo to v navadi samo ob ravniku.

In prešla je noč in rodilo se je iz morja tisto jutro polno pomladne lepote in moči, kakor ga ne zabi človek nikoli, rodilo se je iz solzâ podrtavajočih valčkov, in njegov sveži dih je plaval naokoli in nas opajal. Solnce je žarelo na horizontu v vsej milobi mlade vesne, tudi ono se je pravkar porodilo mlado in čisto tamkaj v

(Dalje.)

faleronskem zalivu, da nastopi svojo zmagoslavno pot po nebesnem oboku, čegar nejasne, sivkasto nadahnjene konture so se polagoma gubile. In prazničen plašč je ogrinjal nebo in ga zagrnil od vzhoda do zahoda.

Pred nami se je odpiralo pristanišče pirejsko in polagoma in oprežno smo zavili vanje. Nebroj trgovskih ladij je bilo zasidranih tukaj, ob bregu pa je stal, kolikor daleč je segalo oko, ribiški čoln ob čolnu, vsak opremljen z malim jamborom, ki je na njem povihravalo od dežja in morja izprano jadro. Tolika je bila množica raznih brodov, da sem komaj videl skozi jadra in jambore na pirejsko rivo in v daljavi na bele vile ob širokih cestah.

Pirej, dobro uro hoda od Aten oddaljen, je gorat polotok in šteje približno 40.000 prebivalcev. Ko so se l. 1827 Turki, ki so Pirej branili pred Grki, po dolgem odporu udali, ostalo je le nekaj Porto Leone nazivanih ribiških koč in celó ime Pirej se je izgubilo. No, pa že deset let po-

zneje je pod starim imenom nastalo prijazno mesto z ravnimi cestami, lepimi hišami in solidnimi skladišči. Sedaj ima različne zavode, borzo, gledišče, arzenal, vodovod in razne tovarne. Le škoda, da so baš ob morske obali stavbe in poslopja, ki ne delajo mestu časti. Zamazana so ta poslopja in od starosti oglodana.

Malodane v vseh pomorskih mestih opazimo lahko, da so ravno ob rivi hiše zgrajene s posebno skrbnostjo; tu so lepi, visoki hoteli, prostorne kavarne, kratka, tu se osredotoči kras mesta.

Prav v markantnem nasprotju z drugimi mesti je v tem oziru Pirej. Ob obrežju stoje trgovske kolibe, male kavarne, zaduhli vinotoči, smradljive klavnice, stavbe, ki kužijo zrak in popotniku skoraj onemogočajo bivanje ob obali. A kolikor dalje sem šel od okuženega, a pri vsem tem pestrega obrežja, tem čistejši valovi zraka so se vili nad menoj. Ulice so se širile, lepe stavbe v sredi zelenih vrtov so rastle iz tal, poznalo se je na prvi pogled, da sta udobnost in bogastvo tu doma.

Tako šumečega življenja, burnega tekanja in vpitja, živahnega prometa pa nisem videl nikjer drugje, kakor v Pireju. Bil sem v Pireju za časa največjih cerkvenih in narodnih praznikov — o Veliki noči. Videl sem procesije, broječe nad tisoče ljudstva, videl smrt in vstajenje Spasiteljevo.

Valovi množice so vrveli po pirejskih ulicah in se zgrinjali v cerkve. Vsakdo je imel v roki voščeno svečo, bodisi imeniten ali priprost, tudi jaz sem kupil eno. Prodajali so jih v svetišču, in veselo je bilo slišati cvenk bakrenega denarja, ki so se v njem mešali melanholični, v polutemi zamirajoči glasovi častitljivih grških svečnikov. Peli so otožno in žalostno, kakor se spodobi, ako umrje Krist. In denar je veselo žvenketal vmes, denar bakren in srebrn, in lokave oči vsiljivih grških barantalcev so buljile v obiskovalce izza primitivno stesanih miz. Najvišji svečenik je povzdignil svoj glas in hreščečemu njegovemu basu je odgovarjal šibek, nekoliko zagrljen tenor petnajstletnega mladeniča. Ljudstvo pa je vrelo tjakaj proti središču cerkve, kjer je stala nekaka kapelica, v njej pa je ležala s srebrom okovana knjiga. In tisto knjigo je poljubovala množica goreče. Kdor se je pa hotel dotakniti z ustnicami te svetinje, je moral prej položiti — obolos. Prihajali so in odhajali z drsajočimi koraki, in nalahno se zibajoče v bokih so prišumele grške mladenke trudnih oči in bledega obraza, na moje uho so doneli dolgočasni zvoki bučečega basa

in zagrljenega tenorja, in denar je veselo žvenketal vmes, denar bakren in srebrn.

Zvonovi so zapeli žalostno in otožno, kakor se spodobi, ako umrje Odrešenik. In peli so tja čez pirejski pristan in njih valovi so zatrepetali na valove lahno šuštečega morja in se združili z njimi.

Večer se je nagnil, in pomladanjska noč je legla na mesto, sevajoče v tisoč lučicah in lampijonih. Na morske obali pa se je poigraval prešeren veter z višnjevobelimi zastavicami, ki so veselo frfotale v nočnem vzduhu, nasičenem z neprijetnim duhom lojevih in voščenih bledorumenih sveč.

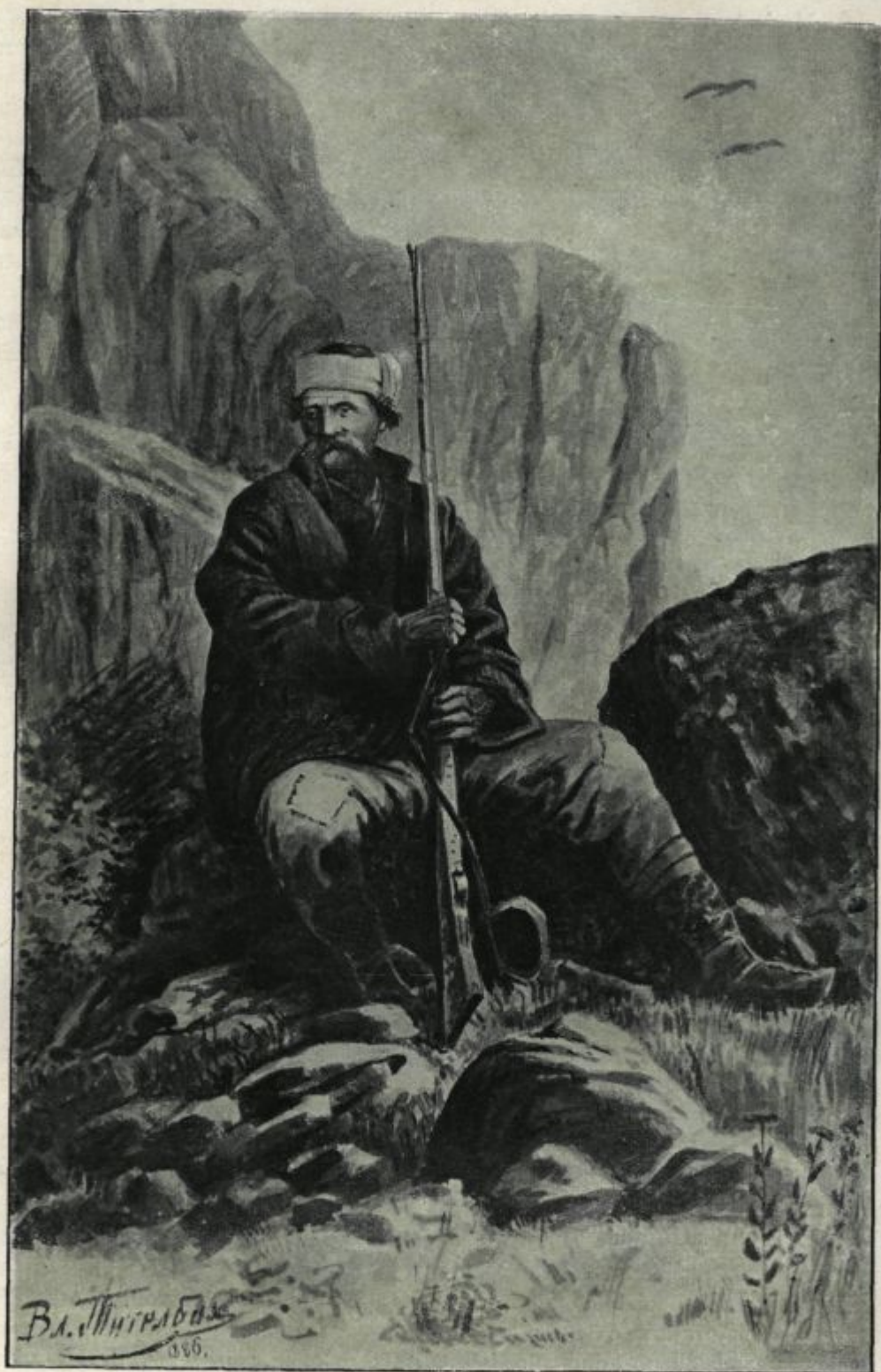
Odbila je deseta ura. Pritajeno, zamolklo petje v svetišču je naraščalo, in dolgočasneje in otožneje so se gubili glasovi hreščečega basa in zagrljenega tenorja tjakaj k svetlo noč. Intonirala je godba, in oglasila so se pihala in boben počasi in svečano. Igrali so pa žalostno, kakor se spodobi, ako umrje Krist.

Cerkvena vrata so se odprla na stežaj. In skozi vrata se je vsula pobožna množica, njej se je pa pridružilo tisoč glav broječe ljudstvo, ki je stalo okoli svetišča. Na stopnjicah se je pojavila častitljiva glava metropolita in njegov plašč, dolg kakor vlečka, so prišli na koncih svečeniki in cerkovniki, starci z razmršenimi bradami in sklonjenimi glavami. Odvažnost in maziljena žalost njihovih obrazov je pa pričala, da vrše otožen obred. Njihov korak je bil odmerjen in resen. Štirje možje iz ljudstva so zadeli na ramo ono kapelico, ki je v njej ležala s srebrom okovana knjiga; za njo je korakala duhovščina, njej na čelu metropolit. Mene pa je zagrabil val množice in me je tiral naprej. Okoli mene gneča, nad menoj dim in duh gorečih sveč.

Okrenil sem se na desno in zadel sem s komolcem ob devojko, vitko in drobno kakor igračica. Njene ude je ogrinjal plašč rujave boje, dolg in ohlapen, kakor je sedaj v modi, na glavici ji je pa čepel širokokrajn florentinec. Nasmehnila se je s trudnimi očmi in pokazala je svoje bele zobke. In za hip je izginila otožnost, ki je bila razlita po njenem obrazu. Sklonil sem se in prižgal svojo svečo ob njeni.

Na Veliko nedeljo pa sem jo videl zopet v varijeteju v kratkem, pisanem krilcu in lakastih čevljičkih; plesala je nekaj, kar naj bi bilo podobno — kankanu.

Stoglava množica je korakala ob morskem obrežju, veter je zavel močnejše in zastave so plapolale po težkem vzduhu. Okna so bila razsvetljena, na balkonih so zažigali bengaličen

VL. TITELBACH: STRAŽA NA BALKANU.

ogenj, svetlikalo se je na vseh krajih in koncih mesta. Sprevod se je vil mimo lesenih barak in beznic in zavil na široko cesto, ki so stale ob njej visoke hiše. Morje bengaličnega ognja, prasketajočih raket in trepetajočih plamenov bledorumenih sveč se je razlilo po šumečih ulicah in osvetljujevalo drhteče valove vzbujenega morja.

Na balkonu bele vile, obdane od plamenov sveč, je slonela dama v rdečem plašču, njeni pogledi so švigali po množici. Koga so iskale njene oči? —

Procesija se je pomikala po vijugastih, z grčavim tlakom pokritih ulicah, zavila tuintam na široko cesto in se zopet skrila med mračne kolibe, podobne delavskim kavarnam v predmestjih velikih mest. Hodili smo nad uro in priromali zopet pred cerkev. Svečeniki z ogromno množico ljudstva so se zgrnili v svetišče in dovršili otožni obred. Povsod okoli so pogasili voščene sveče in nič več ni bilo bengaličnega ognja. Mesto je zopet prepregla tema, le tuintam na kakem balkonskem oknu je zatrepetala bleda luč in ob obali je posvetila močna leščerba v razmršeno brado branjevca, ki je dremal za kupom melon in pomaranč. Ljudstvo se je gubilo na štiri strani mesta, potihnil je šum stoglave množice in tudi veter je ponehal; nič več se ni poigral z zastavicami ob obrežju, visele so mirno na deblih osušenih dreves, le semtertja se je ta ali ona zganila kakor v lahnih sadjah. Stal sem osamljen na ulici. V tihoti, ob pozni uri sem došel na brod.

In prišel je dan in prešla je noč in zopet se je nagnil večer nad pristan pirejski. Ljudje v prazničnih oblekah, s prazničnim pričakovanjem v licih spó in hite po ulicah. Dan Vstajenja je tu. Svetišče pa, ki je bilo ob smrti Spasiteljevi zavito v polutemo brlečih plamenov in ki so v njem zamirali otožni glasovi svečnikov, je razsvetljeno tja do stropa in najbolj oddaljenih sten in najbolj skritih kotov. Celo basovi niso več tako hreščeči in tenorji tako zagrljeni! Množica ima vesele obraze, godba igra koračnice, saj se spodobi tako, ako je vstal Gospod.

In ljudstvo, še številnejše kakor na veliki petek, vre vkup, se zgrinja, plameni gore svetleje in zastave plapolajo in se vijejo prosteje. In zopet se vije sprevod ob obrežju, vijugastih ulicah, širokih cestah. Završelo je po vzduhu in v mogočnem loku je švignila v zrak raketa. Prav na višku je obstala in vijoličasti snopiči plamenov so padali od nje. In za prvo druga, tretja in stota. Bilo je, kakor da se je napolnil nočni vzduh z zlovražnim sikanjem. Tam na zemlji so

se pa gnetle množice slaveč vstajenje Krista, in svečenik se je trudil, da bi vliil v svoj glas nekaj mehkega, veselega. Dokončali so obred s slavo-spevi, godba je svirala koračnice, topiči so zagrmeli, rakete so vršele in bengaličen ogenj je prasketal.

Množica se pa ni poizgubila v domove, nego je vrela v odprte kavarne, gostilne in vinotoče. Tamkaj na buffeju so stale najraznovrstnejše butiljke vin, mize so se šibile pod težo slanine, kolačev, velikonočnih piruhov in pomaranč. Veselo ljudstvo je jedlo z blaženim apetitom, saj je vstal naš Odrešenik!

Zavil sem jo s tovarišen v boljšo gostilno in naročila sva eno onih vitkih steklenic zelenkaste barve, ki so samevale tamkaj na buffeju. Prijel sem kelih svetlega vina, mehko mi je postalo okoli srca in sentimentalne misli so me ovile polagoma v sredi tujega ljudstva, ki je z veselim obrazi slavilo svoj veliki praznik.

5. V ATENAH.

Za dve drahmi (1 K 32 v) sem kupil na pirejskem kolodvoru vozni listek prvega razreda. In v dvajsetih minutah sem že izstopil na atenskem kolodvoru.

Nove Atene, v starem veku središče helenškega življenja, „oko Helade,“ se razprostirajo vzhodno in severno Akropole in segajo čez meje starega ozemlja. Okolica mesta je kamenita, nerodovitna in izvzemši starega oljkega gaja ob Kefisu na zapadu mesta jako uboga lepozelenega drevja, a prekrasni grebeni medu bogatega Himeta in Pentelikona ji stvarjajo veleljubko ozadje.

Atene (novogrško Athinai), rezidenca kralja in glavno mesto kraljevine grške, noma Atike in Beocije, štejejo s soslednjimi vasmí, ki spadajo v področje občine, nad 130.000 prebivalcev.

Kakor je bilo to v starem veku, zlasti za časa slavne Periklejeve dobe, tako je i še danes najzamivejša umetnina, najbolj privlačna in obiskovana stavba Akropola na strmi skali s svojim bliščečim se mramornatim krasom, ki pride sedaj, prost vseh srednjeveških zidanj in stavb, do popolne veljave.

Na Akropolo ne vodi kaka tlakovana, lepo uglajena cesta, ki bi njej ob strani bila vsajena prijazna oljkina drevesca. Debel prah, zažarel v majevem solncu, pokriva do tri metre široko pot, tuintam plast drobnega kamenja, da, celo kaka skalica štrli iz zemlje. V dolgih presledkih se porajajo dve do tri mramornate stopnjice, nekatere še popolnoma ohranjene, belo bleščeče se, druge razhojene in razmazane. Potem zopet steza,

ki je pokriva gost prah. Popotnika, ki stopa todi navzgor, imajočega srce polno premagujočih čustev, pred seboj na višini vsepovsodi svedoke stare slave, objema tesnoba, zakaj oko mu gleda v čase davne preteklosti, ko so na ozkem prostoru te zemlje vstajala kar trumoma svetišča s prelepimi strehami, ki so jih nosili umetno okrašeni, vitki stebri, z belimi mostovži in kipi, ki jih je ustvarjala roka nesmrtnega Praksitela ali Fidija.

Kakih sedem, šele v najnovejšem času izdelanih stopnic me je povedlo v notranjščino Akropole, ki je na nekaj mestih obdana z nizkim, preperelim zidovjem. Ob vhodu stojita dva stebra. Kje naj bi oko obstalo? Tragična veličina prevzema dušo. Povsodi kosci mramorja, odlomki nekdanj ponosno dvigajočih se stebrov, drobcji strešnih plošč in kipov, med katerimi poganja bolehnava trava, povsodi ostanki nekdanjih umetnin, ki so okoli njih žvižgale grške in turške kroglice, hladno in neusmiljeno podirajoče in drobče dela nesmrtnosti. Tuintam kaka vaza nenavadne velikosti z odlomljenim ročajem, povezana na mramornato skalo. Kar je bilo tukaj svetišče, stebrov, stopnic, kipov, vse je razpadlo v kamenje in kose, vendar pa je ostalo troje svedokov helenske Akropole, in ti so toli ohranjeni in še vedno tako dovršeno lepi, da popotnik, ki obišče te kraje, iz razvalin, zlasti pa iz ohranjenega Partenoma, Erehtejona in Propilej lahko sklepa na stari sijaj in klasično umetnost, ki jo je tu negoval in gojil duh helenski.

Propileje na najvrednejši način odpirajo vhod v Akropolo in k njenim spomenikom stare slave. Središče Propilej tvori vrsta dorskih stebrov, za desnim krilom se razteza Partenon, za levim se vzdiga kolosalna statua Palade.

Partenon je bilo pač najlepše svetišče, ki so se mogli z njim ponašati Grki. Veliki meceni Periklej ga je jel zidati. Dovršeno je bilo svetišče v teku desetih let. Njegove krasne stene, stebri, hodniki, zlasti pa kipi, ki so popolnoma izginili, so pač veliko trpeli, se deloma porušili, ostalo pa je še krasno stebrišče.

Štiri Angležinke z rudečkastimi lasmi in dolčasnimi obrazi so sedeje pred njimi, vsaka obožena s čopičem in paleto. Nekaj korakov od

njih vrsta grških mladenk, najbrž gojenk kake višje dekliške šole, ki jim je učiteljica zanimivega obraza razlagala pomen in lepoto spomenikov. Predno sem odhajal, došel je na Akropolo v spremstvu kraljevega pobočnika nemški prestolonaslednik, ki se je baš one dni mudil v Atenah.

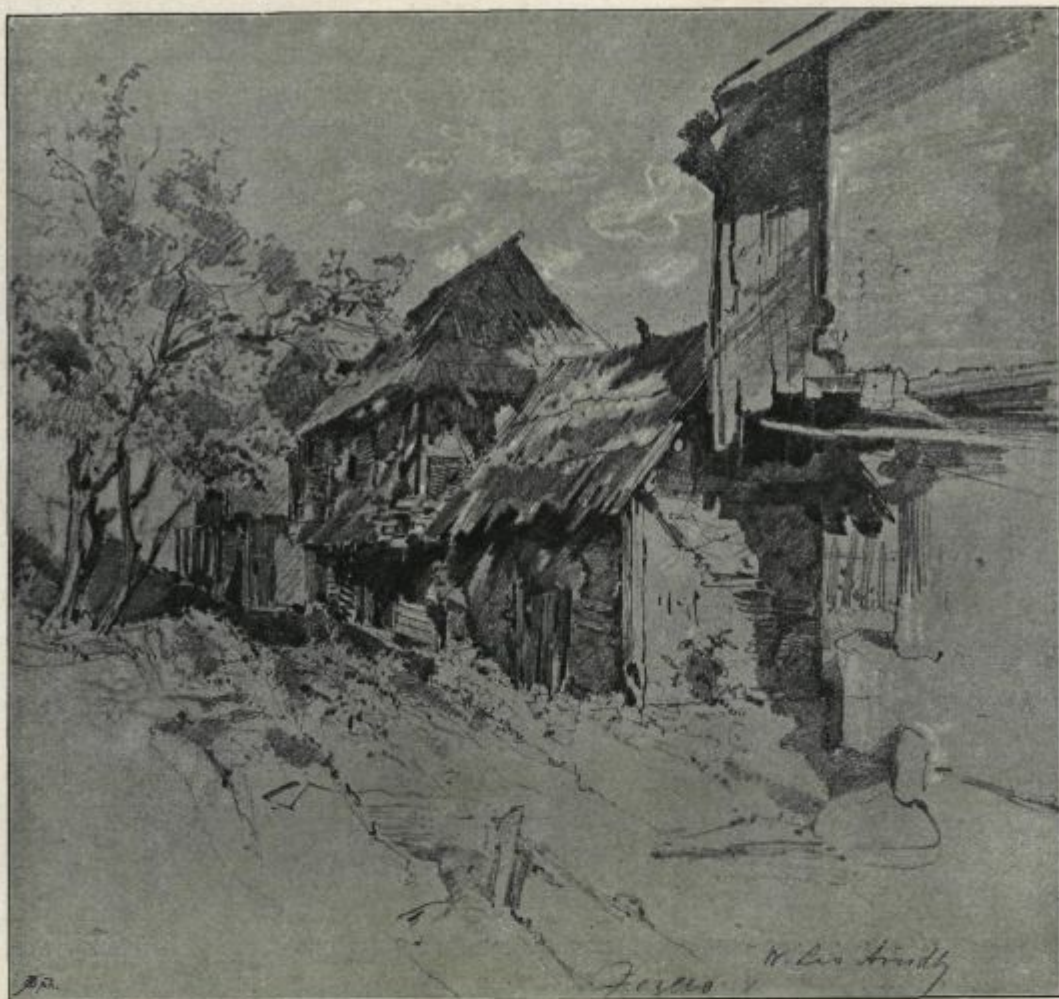
V ravnini pod Akropolo se razteza notranje mesto z ozkimi, vijugastimi ulicami in šumnim bazarjem. Notranje mesto križata pravokotno dve veliki cesti, cesta Eola in Hermeja, ki vodi do velikega „ustavnega trga.“ Vzhodno od tega trga stoji l. 1838 iz penteliškega mramorja zgrajena kraljeva palača, že nekoliko starodavna. Za palačo se razteza jedini lepi park Aten, kraljevi park s krasnimi palmami in cipresami.

V polukrogu se oklepa notranjega mesta Neapolis, moderno novo mesto, ki se razteza na vzhodu pod skalnim gričem Likabetom, na severu v ravnini proti vilišču Patisia, s širokimi, enakomernimi, a netlakovanimi ulicami in lepimi javnimi in privatnimi poslopji, skoro vsa so iz mramorja. Najlepša cesta je živahna „Stadionova,“ ki pelje od „Ustavnega trga“ proti severnemu koncu notranjega mesta, kjer leži „Slogin trg“ s parlamentom. Nekoliko dalje zunaj obkroža vse mesto širok bulvar z drevesi ob strani, z lepo Schliemannovo hišo iz mramorja, prelepo stavbo akademije vednosti, obe v starogrškem slogu z jonskimi stebrišči in prekrasnimi slikami v notranjščini. Ob bulvaru se dviga tudi univerza, katero poseča približno 3500 slušateljev. I ta ima jonsko stebrišče in zunaj in znotraj vse polno slik. Omeniti bi bil tudi stadion izven mesta, ki se zida že nekaj let sem, a še sedaj ni dovršen, bržčas zaradi pomanjkanja denarja, a kakor je videti, bode s svojim velikanskim obsegom, mramornatimi sedeži in kipi pred vhodom Atenam v največji kras.

Vobče napravljajo Atene na posetnika jako ugoden vtisk. Prav lepo, moderno mesto so. Promet je živahen zlasti med Pirejem in Faleronom krasnim viliščem ob morski obali s slovečo morskopeljo. Podnebje je milo, solnce pa prijazno smehljajoče se.

(Dalje prihodnjič.)

W. LEO ARNDT: BOSENSKA VAS.

ANDREJ RAPĚ:

NA POTIH ŽIVLJENJA.

1. PRIDIGAR.

Danes je umrl. Bil je vaški prerok, pridigar, vseznal. In zaprle so se mu oči, ki je ž njimi vedno pomežikaval. Vsakdo ga je spoznal po tem, če ga je le enkrat videl.

Rdečeobrobljene veke brez trepalnic, solzne, svetle oči, pa ne vodene, upal, izsušen obraz, prav redkokdaj obrit — in kadar je bil, so mu vsled slabe britve ostali po široki bradi še šopi ščetin. Nad očmi mu je štrlela ena obrv prav doli na oko, a druga se je vzpenjala hrepeneče kvišku proti visokemu čelu, navzgor proti špičasti pleši vrhu temena. Rumeni zobje (v usta je rad zalagal tobak), raven nos in debele ustnice. Tak je bil in poznali so ga vsi in povsod, kjer so ga le enkrat videli.

In veselo je bilo v družbi, kjer se je prikazal: saj je bil šaljivec in veseljak.

„Primož, pridiguj!“

In nastopil je. Pomel je z rokami, kakor da ga zebe, izvlekel je iz žepa star časopis, pogledal je okoli sebe, po ljudeh, v list; pljunil je parkrat na levo in desno, odkašljal se in je pričel. Evangelij najprvo! Znal je evangelije resnično večina na pamet. Oddih in nato — govor. Ni boljše in ne slabše povedal, kot navadni pridigarji. Med govorom je pljuval večkrat — oponašal ni nikogar, Bog varuj, bila je taka njegova navada. — Ampak smeh je le bil povsod, kjer se je prikazal, kjer je kaj povedal. In po govoru: kak vinar se je dobil, tudi več, dobil se je tudi kozarec vina za vedno suho in žejno grlo, in drugega Primož ni rabil.

In danes ga ni več.

„Škoda pridigarja!“

Dva moža sta stala ob njegovem odru. Brat umrlega in sosed njegov.

„Škoda pridigarja! Ni bil še prestar. Lahko bi bil še živel. Šestdeset! Kaj pa je to?!“

In pritrdil je brat; zamislil se je in je molčal.

Pa ga je dregnil oni s komolcem: zaščegetalo ga je bilo, morda tudi zbolelo v srcu.

„Kaj nam je vse povedal!“

„In koliko!“ — brat.

„Glej, zdaj se nam pa smeje! Naživel se je in je šel!“

„O, šel!“ . . .

V sobo je stopila brezzoba starka. Stražil je prišla k mrliču.

Sosed je odšel; brat pridigarjev tudi.

In popravila je stara Marijana prt in je predstavila parkrat skledico z blagoslovljeno soljo; utrnila je nato svečici s prsti, svečici, ki sta mu goreli ob nogah in glavi — prinesli so ju iz cerkve, Marijana je bila prosila zanju — da je zacvrčalo in je zadišalo neprijetno, lojevo. Sedla je na stol k vznožju in je vzdihnila:

„Ni bilo drugače!“

Ta vzdih je bil globok, prišel je od srca. O tem je pričala solza, ki je kakor tat skrivaj prilezla na obraz in je začudeno zrla blede lice rajnega; pokazale so to trepečoče ustnice, ki so ponovile še enkrat: „Ni bilo drugače!“

Sklonila je glavo in duh se ji je potopil globoko v srce.

Mrliču niso bili dobro zatisnili oči in belina desnega je zrla na sključeno, zamišljeno starko. Kakor bi jo hotela nekaj vprašati . . .

„Mlad je bil takrat in jaz sem bila mlada, so se jele razgovarjati njene misli. „Pa že ni bilo drugače! Čakala sva drug drugega, da sva se postarala. In on je prorokoval, da se še kdaj vzameva, — pa glej, tu leži sedaj ubog, kakor je bil vedno, in jaz, uboga, kakor vedno, ga stražim. Prerok ni uganil, ali drugače res ni bilo mogoče. On nič, jaz nič! Kaj bi?“

In vrnil se ji je duh iz srčnih prepadov, ki je v njih že bilo zameteno s snegom, ki je po njih vel zimski mraz.

Zagibale so se ji ustnice in jagode na debelem molku so se usipale izpod prstov: njene srčne solze, njene zadnje solze na grob pokopanemu hrepenenju, njena uteha.

Dolgo so se gibale ustnice, drhteče, tresoče se; ali naposled so se umirile roke, držeče molek, jagode se niso več usipale izpod njih.

„O kolikrat si pridigoval ljudem!“ Obrnila se je k njemu. „In povedal si lepše, kot gospod na leci, o, lepše. In oklicaval si tudi. Hm . . . Sedeli smo takole tam za podom na travniku. Nedelja popoldne je bila in veliko nas je bilo. Pa si govoril, in slednjič: „Ženin „ta in ta“, vzame „to in to“. Oh! Tistj „ta in ta“ in tista „to in to“ sva bila mi dva“. Pa le ni bilo drugače, ni bilo.“

Plamena sta zaplapolala in se skrčila; v pivni mizi je škrtal črv slišno, tajnostno.

Z ostrimi zobmi so grizli spomini in usehle nade v njenem srcu.

Izpod prstov je zdrkavala jagoda za jagodo . . .

MELANHOLIJA.

Teh težkih, žalostnih dni
ne mara moja duša . . .
kot pesem odnekod zveni
in duša sluša, sluša . . .

„Hej, bodi vesel, uživaj mladost,
zaljubi se v Vesno!
Saj ni več štiridesetdanski post,
da bi držal se resno!“

Pa je ni, da bi zaljubil se v njo
in v njene tihe mrake,
le moje motno oko
sili med oblake . . .

Rusmir.

PSOGLAVCI.

Zgodovinska slika. Napisal Alojzij Jirásek

Stara Kozinka je zarana zakurila ter je imela svoje sive lase z robcem še nezavite, ko je prišel njen sin, gospodar. Bilo je torej še zelo zgodaj in malokdaj je prihajal ob tem času pogledat k svoji materi.

Pozdravil je in sedel na klop, zrl skozi okno ven na zavlečeno nebo ter na mater, ki ga je izpraševala po otrokih, po Hanici in Pavleku, kako sta spala ob tej vihri.

„Dobro. A vi, mati, ste šli zgodaj spat?“

„Zgodaj —“

„Pa ste vendar zopet svetili! Videl sem luč —“. Zvedavo se je ozrl na mater.

„Bil je vihar, in bala sem se, da bi se kaj pripetilo.“ To je rekla čisto mirno, brezbrizno.

Sin je ostal še nekaj časa in čakal. Toda mati ni niti z besedo omenila sinočnjega večera, govoreča le o navadnih stvareh. A sam se tega tudi ni dotaknil niti z besedico.

Odšel je pobit ter je z bolestjo premišljal: „Niti lastna mati ti ne zaupa!“ — —

III.

Bajta Gregca Iskro je stala nekoliko stran od vasi, bliže gozda. Četudi je pomnila že nekaj rodov, vendar ni bila videti nikakor še stara. Lesene stene in prav tako sleme sta sčasoma seveda zelo porjavela, a tej njihovi barvi se je pozimi lepo prilegala belkasta, zamedena streha in poleti zeleni baldahin dveh jesenov, ki sta stala poleg stavbe.

V deskastem opažu je bil majhen mostovž in na tem je stala Dora, Iskrova žena, obešajoča na drog ob mostovžu vence zrelih, rdečih jerebik, da bi tu lepo premrzile, ko nastopi mraz. Bila je nekaj let mlajša kakor njen mož. Izgledala je stasita, mlada, še kakor dekle. Dokler je bila samica, je bila ugledna in mogla si je dosti izbirati. Pustila pa je vse, tudi premožne mladeniče in si je izbrala veselega dudaka.

Do tega hipa ji ni bilo žal, da je tako izvolila; samo tega si je večkrat v duhu želela, da bi mogla ali Iskro iz dudaka premeniti v kaj drugega ali da bi ostajal vsaj več doma in se toliko ne potikal. Često, često pa si je želela tudi otroka, ker potem bi ji vsaj ne bilo tako samotno. —

(Dalje.)

Danes pa je imela Iskro doma.

To so dokazovali veseli zvoki, ki so se oglašali iz sobe. Ni jih izzival sam, vadil se je namreč njegov učenec, da bi zadel poskočen napev. Iskra je bil še mlad dudak, a njegova slava je segala že izven rodne vasi do sosedstva in stari jeziki so o njem pripovedovali, da postane drugi Kuželka iz Straže, ki mu v dudanju ni bil par nihče na vsem Hodskem, da, niti v vsem plzenskem okraju. Pripovedovali so o tem Kuželki še dosti in drugih reči, dasi je bil že davna leta pred božjo sodbo; pripovedovalo se je, da je igral tako krasno, da je plesala palica v vreči, dalje, kako je kazal svojo umetnost v Pragi na dvoru, takrat, ko so kronali tam kralja in ko so imeli Hodi še svoje pravice. Tudi so pripovedovali o stražkem rajnem Kuželki, da je enkrat precej nasekan — a kateri dudak bi vzdržal brez mokrote? — pozno ponoči zablodil v gozdu med prepade ter da je ondi padel v „volčje žrelo“. V to „žrelo“ je dospel ljubezniv kosmat in zobat gost, kateremu je Kuželka igral prav do ranega jutra, dokler ni rešil dudaka iz te muke logar, ki ga je privabilo muziciranje in pretresljivo tuljenje.

Stražki Kuželka je bil oče in mojster vseh dudakov v okolici. Pri njem se je izučil tudi stari Grega, pri tem njegov sin Gregec in tudi ta je imel že nekaj učencev. Učil je na gosli in na dude, dasi ni niti not poznal. Karkoli mu je kdo zapel, je zaigral na ta ali oni instrument. Če so ga v krčmi obstopile vesele plesalke ter so proti njemu mahale z robci in je katera izmed njih začela z jasnim glasom prepevati čisto novo pesemco, ki je doslej še ni čul nihče niti po napevu niti po besedah in ki se je narodila morda šele včeraj ali v tem hipu mladostnega zanosa: tedaj je Gregec Iskra poslušal molče prvi „verz“, se nasmihal, prikimaval z glavo ter je le s čevljem lahko pritrkaval takt, a ko se je pripravljala pevka k drugi kitici, je Iskra že igral melodijo na svoje gosli, njegov tovariš, sivi očka, pa za njim na brundajočih dudah. In fantje so zgrabili dekleta ter so začeli kolo.

Da bi takisto znali ter zaigrali karkoli, je vežbal tega tudi svoje učence, in v tem trenutku Konopikovega Jakca, dečka kakih šestnajstih let polnih rdečih lic in kuštravih las. Bil je še za-

četnik, ki mu Iskra celih dud še ni zaupal. Jakec je piskal doslej le na sprednjo piščal dud. Sedaj je na dani znak umolknil in je, stoječ pred Iskro, ki je sedel na klopi kraj mize, čakal, kaj mu pove učitelj.

„Čuj, Jakec, še eno ti povem in ti mi jo zapiskaš. Veš ono: „Naš gospod župnik lepo pridiguje . . .“ In učitelj zapoje napev.

Jakec začne, ali v tem ga Iskra ustavi, češ:

„Tamle gre k nam kmet Kozina! Beži domu!

Jutri pa pridi zopet ob tem času!“

Jakcu ni bilo treba dolgo prigovarjati. Kot bi trenil, je bil že iz bajte. Iskra pa je vstal in zrl skozi okno, pričakuje bližujočega se gosta, ki ga je bil spoznal iz daljave.

V tem hipu je nekaj žaropotalo na peči. Tam se je usedel na revnem ležišču, na katerem je doslej tiho ležal, mož dolgih, zelo osivelih las; bil je stari dudakov oče. Bil je slep in nekako bolehav, ker je kašljal ter se težko sopeč oglasil:

„Ali se je kaj pripetilo, da gre k nam Kozina ob tem času?“

„Ne, očka, ne vem; morda sploh ne gre k nam, nego le tako okoli.“

Medtem so se začuli zunaj glasovi. Dora, sklanjajoča se z motovža, je govorila z mladim gospodarjem, ki je izpraševal, ali je Iskra doma. In tu je dudak že smehljuje stal na pragu ter pozivljaj gosta dalje. Toda dolgo ga ni silil, zakaj Kozino je dobro poznal ter je takoj uganil, da ni prišel le kar tako, nego da bi mu rad nekaj povedal na skrivnem.

„Če greš v gozd, te malo pospremim“, se mu je dudak ponudil sam.

„Da, grem pogledat, ali je vihar mnogo polomil.“

In že je skočil Iskra v sobo po čepico ter jo je ubral proti temačnemu borovju, ne meneč se za to, da je s tem malo razveselil Doro, ki je prišla z mostovža v vežo.

„Tako se zgodi vselej! Ali se potepa sam, če pa kdo zaide semkaj, ga še sam spremlja. Kozina je gotovo hotel v hišo!“

Zato se je, ko je prišla v sobo, pritožila zaradi svojega moža pri starem tastu, ki je iznova popraševal, kje je Kozina. Ko pa je slišal, da je že odšel, je molče zopet legel. Na njegovem obrazu pa je bilo očitno poznati nemilo razočaranje. Vsakdo, kdorkoli je zašel sem na samoto, je bil zlasti starcu dobrodošel, zakaj z vsakim posetom mu je prešlo hitreje nekaj brezkončnega, zaradi slepote mučnega časa; toda zlasti dobrodošel mu je bil poset mladega Ko-

zine, njegovega dobrotnika in zaščitnika, ki mu je pred desetimi leti rešil življenje.

Takrat je bil šel stari Grega v Trganov, kjer je imel igrati namesto bolnega dudaka. Ko je stopal nad Trganovim po gozdu Križinovcu, sta ga ustavila dva lovca, Nemca, iz trganovskega gradu, oba očitno jako natrkana, saj sta komaj jecljala. Za psovanje ubogega dudaka pa jima je služil jezik še dovolj. Najprej sta se Gregi smejala, ko pa ju je zavrnil in je hotel iti dalje, sta mu zapovedala, naj jima na mestu zaigra ter ga psovala s tepcem in bednim robotnim psom.

Tu je vzkipela v dudaku hodska kri; ostro je odgovarjal in ni se ustrašil, ko sta ga Nemca naskočila kakor besna medveda. Hitro je vrgel z ramen svoj instrument in se je branil; toda imel je le prazne roke, onadva pa vsak svoj nož. Takrat bi bil gotovo poginil, toda ko je bilo najgorje, ko se je ves oblit s krvjo že zgrudil na tla, je planil iz gošče Kozinov Volk, ki je skočil na enega izmed okrutnejšev, drugega pa je udaril v tem hipu s čekanom mladi Kozina, prihitevši za zvestim psom na pomoč. Zapodil je divjaka v beg ter nesel Grego, ki se je onesvestil, domov. Takrat so staremu dudaku izbili oko, drugo pa se mu je, ko je še ležal poln ran, unelo tako, da je kmalu oslepel še nanje.

Od tega časa je živel starec to žalostno in enolično življenje ter se je razvedril le tedaj, kadar ga je vzel sin sabo v krčmo ali na večerno zabavo po preji, da igra prvi glas na goslih ali kadar je doma namesto sina „imel šolo“.

Od te dobe je bil mladi Gregec Iskra Kozini še naklonjenejši. Saj mu je bil hvaležen tudi za to, da se je za očeta tako zavzel ter da je starca v boleznih na vse načine podpiral in se ga večkrat s čim spomnil. A sin z bogatega posestva, starega in spoštovanega rodu, je imel rad že od deških let dovtipnega dudakovega sina. Že takrat, ko je pasel čredo, je imel vselej Gregca pri sebi. Ž njim je bil sploh najrajši in kadar koli je šel na izprehod, se je vselej nameril k osamelim dudakovi bajti.

Ko sta pa oba fanta odrasla in sta mogla hoditi že klicat dekleta, je postal Iskra Janov zapupnik, in ko se je mladi Kozina oženil, se je zveza mladih dveh mož utrdila še bolj s to poroko, za katero se je dudaček mnogo trudil.

Mladi gospodar ni nikomur tako zaupal, kakor njemu in od nikogar se ni dal reči toliko, kolikor od njega. —

Sedaj sta korakala skupaj proti gozdu. —

Po viharne noči je prišel lep, solnčen dan, kakoršnih je v listopadu malo. Izginili so oblaki,

ki so se še zarana gonili po nebu. Solnčece je posijalo in v izčiščenem vzduhu so se jasno risala temena Šumave in Češkega lesa. Iz gozdnih globin se je oglašalo zategnjeno in zamolklo vršanje.

Mlada Hoda pa se nista brigala za nič. Molče sta korakala drug poleg drugega, vsak zaglobljen v svoje misli. Sicer je Iskra začel razgovor s kakšnim dovtipom, toda danes, kakor je poznal svojega tovariša, bi kaj tacega ne bilo umestno. Videl je, da se je mlademu gospodarju pripetilo nekaj važnega. Tako sta došla na kraj gozda. Tu je stopil dudak pred svojega tovariša, mu pogledal za trenotek s svojimi iskrenimi, veselimi očmi v obraz, ga udaril po rami ter je s prisrčnim glasom izpregovoril:

„Hej, kamerad! Tak si, kakor bi podlasica pihnila vate! Kaj se je zgodilo?“

„Iskra, povej mi čisto resnico! Kaj se govori med ljudmi o meni? Da sem prava ničla, kaj ne?“

„Norček neumni, zakaj pa tako sodiš?“

„Ko mi pa niti lastna mati ne zaupa —.“

„Uj, kako to?“

Kozina je šel po teh besedah par korakov dalje, se zopet ustavil in obrnivši svoj zamračeni obraz k dudaku, je uprl vanj svoje bistre oči.

„Moram to reči! Kakor težak kamen mi leži na prsih. Za babo me imajo. Syka, dražnovski stric, mama, vsi in morda tudi ti! Toda vi ste še večje babe, ker mi tega nihče ne reče. O Marija, ko bi vi vedeli!“ —

„Ali, Jan, kaj si zblaznel, da govoriš tako?“

„Ne bilo bi čudno — a čuj, a čuj, Iskra! Ko ti povem —.“

Trenotek je molčal in začel pripovedovati. Zopet sta koračila širokih korakov ob kraju gozda. Gospodar je govoril o sinočnjem večeru, kdo je prišel k njegovi materi „na kot“, kaj je tam videl, kako je vedno čakal, da bi ga tudi poklicali, a kako so odšli, kakor bi ga na posestvu niti ne bilo, in kako mu je celo mati davi vse utajila, ker mu ne zaupa.

Govoril je živo, čim dalje, tem togotneje.

„V staro ženo imajo vero, a vame nobene. Niso sicer taki brez povoda, toda tako bi vendarle ne smeli ravnati. — Odkar sem vzel Hanči, si mislijo: ta človek ima že drugo kri in ni več tisti, ki je bil prej. Prej je bil proti gospodski kakor zlodej, zdaj bi pa skakal, kakor bi mu ukazali, magari na streho. To je resnica, Iskra, bil sem drugačen, nekaj se je izpremenilo. Včasih sem bil na vse pripravljen, nič me ni brigalo. Tudi z gospodsko sem se pričkal! Toda zdaj

sem se bal, da bi se spozabil in kaj bi iz tega nastalo. Škodil bi ženi, otrokom, in ti, Iskra, ne veš, kaj je to, imeti otroke rad!

„In vendar je zopet vse vrelo v meni, ko sem videl, kaj dela z nami gospoda, ki so nas in naše pravice pohodili v blato.“

„Tako sem se neprestano mučil na to in na ono stran in ne enkrat sem že hotel začeti in se upreti, kadarkoli sem se spomnil rajnega očeta. Veš, takrat, — bil sem še fantek — ko je prišla zopet z Dunaja vest, da so naše pravice nič — sem bil tam v mestu* na našem gradu, kjer so čitali tisto pismo in da se Hodom naklada perpetuum silentium, kakor so rekli latinski. O dobro sem si zapomnil te besede. Bili so tja poklicani vsi hodski rihtarji in starešine. Toliko se še ravno zadosti spominjam, da so kričali, ko so jim brali tisto pismo, in največji krik je nastal, ko jim je okrožni glavar naročil, da morajo za zmeraj molčati, kakor pomenita te dve latinski besedi.“

Niso verjeli in naš ata tudi ne. In prijeli so me sirota rajnik za roko ter so dejali: „Pojdi hitro, sinek!“ In šla sva v dekanijo k gospodu dekanu. Tega so naš ata vprašali, kaj pomenita te dve besedi po naše, in ko so rekli gospod dekan prav tisto, kar glavar na gradu, so se zgrabili naš ata za svojo sivo glavo in so jokali in vzdihovali! In vso pot domov so starci tožili, kleli, in najbolj na tisti perpetuum, ker je to največja krivica, da se človek ne sme niti braniti. Koliko dni so bili naš ata kakor ubiti in molčali so, dokler niso prišli enkrat iz gozda in so vrgli čekan na mizo ter zakričali:

„In ne bo amen! Nekdo pa začne vendarle zopet in tekla bo kri!“

Tu je mladi gospodar zavzdihnil, se ustavil in za hip umolknil. Oči so mu gorele in lica so mu temneje zardela.

„Na to, ljubi prijatelj“, je začel iznova, „nisem in nisem mogel pozabiti. Že kot deček sem mislil vedno na to, in čim dalje tem bolj. „Nekdo mora začeti“, tako mi je vedno vršelo v glavi, tudi ponoči v spanju in zdelo se mi je, da mi je to usojeno od Boga, da začnem jaz. Spominjal sem se tega, kar so rekli oče, da bo tekla kri. Nisem se bal zase. „Naj te ubijejo, samo da bi bilo pomagano vsem“, sem si mislil. „Počakaj, da boš gospodar“, sem si rekel, in potem, saj veš! Zaradi Hanči sem pozabil na ves svet — in ko sta prišla še otroka! Toda te stare misli mi niso dale miru. Oglašale so se od zore do mraka. In kaj sem storil? Imel sem največje in

* V Domažlicah.

VESELA VOŽNJA.

najlepše misli, a dosegel sem toliko, da mi ne zaupa niti mama, kakor bi ne bil niti pravi — Hod.“

„Ne misli tako hudo! Bilo je ponoči —.“

„Ne izkušaj me slepiti!“

„Čemu se mučiš! Kadar pride čas —.“

„In ti si tudi tak, kakor mnogi pri nas! Kadar pride čas, kadar vse prespimo —.“

„Ničesar nočem prespati. Ali samo to mišlim, da prenašli pes zaide volku pod zob —.“

„A z dobitkanjem ga ne premagaš. Toda to se zgodi vendarle. Nekdo mora, ako nočemo biti sužnji. In nočemo biti!“ je dodal divje.

„Ali misliš, da bi bil zdaj čas?“

„Če iščejo gospodje naše majestate, izprevidi pač vsak bedak, da še veljajo. Zdaj je čas. Če ne začno rihtarji in če bodo te pergamente samo čuvali, se oglasim jaz. Bog bodi sodnik! Tako sem si rekel nocoj.“

V tem sta se oba obrnila. Nekdo ju je z močnim glasom poklical. Spodaj na polju na stezi sta zagledala moža ogromne postave, ki jo je sedaj molče mahal k njima s svojo dobro okovano čekano, ki se je bliskala na solncu kakor gola sablja. Po gromovitem glas, po visoki postavi sta ga takoj spoznala. Bil je to Matej Prihek.

IV.

Tu je stal v mogočnem, trdem širokokrajniku na meji ob šipkovem, brezlistnem grmu, ki so mu rdeče jagode tuintam že potemnele. Veter se mu je lahko poigraval z dolgimi lasmi, z belo srajco brez gumbov, pod vratom nezavezano s trakom in razgaljeno ter z jermeniki na kožnatih hlačah, segajočih mu do kolen. Dasi je svetilo solnce, je bilo dovolj hladno, in veter tudi ni množil toplote. Vzlic temu si Matej Prihek ni pritegnil k životu svoje bele suknje in zapel si ni niti svojega le površno stisnjenega telovnika; saj so prenašale njegove mogočne široke prsi dih še mrzlejših vetrov, kakor je bil ta, ki je bril sedaj od gozda preko pustega pobočja.

Pribkov obraz je bil mrk, miren in razoran ter je gledal srepo nasproti Kozini in njegovemu tovarišu. Ustnice širokih ust so bile tesno stisnjene, tako da se je pod spodnjo ustnico in nad mogočno brado obritega obraza vlekla dolga guba.

Tako je stal tu resno, nepremično kakor soha, zadnji hodski zastavonoša in ni se ganil niti tedaj, ko je ogovoril bližajočega se Kozino.

„Kod se klatiš, Kozina, medtem ko ti sekajo mejnike?“

Te vnmerno izgovorjene besede so takoj ustavile mladega kmeta.

„Meni? In kje?“

„Tamle, pri ilovnici —.“

„In kdo?!“

„Gospodska —.“

Kakor bi bilo treščilo v Kozino. Razburjen, a vendar še ne verujoč je upiral svoje izstopivše oči na starega Hoda, ki je zdaj pristavil:

„Da, tako je. Šel sem tam mimo. Oskrbnik iz Trganova in grajski hlapci so ondi.“

„Naj jih zlodej!“ je zakričal Iskra besno. Njegov tovariš pa se je obrnil kakor pičen v tem hipu, ko je Pribek dogovoril ter se v diru zakadil proti oni strani, kjer je bilo njegovo imenovano polje. Dudak pa za njim. Tekla sta, kakor bi se bil razlegnil krik, da gori na vasi. —

Morda pa bi mladega Kozine niti taka vest ne bila toli zadela!

Matej Pribek pa je zrl za hitečima in je mislil: „Da bi te, Kozinov fantek, le ne sunili stran kakor mače od mleka!“ —

Na vznožju višine, za katerim se širi Ujezd, že bliže Trganova, je stala kraj izoranega polja stara, mogočna lipa. V golem vrhu se je oglašalo silno šumenje, kakor bolestni vzdih. Bili so že poslednji. Globlje in globlje se je zajedala cvileča zobata žaga v mogočno telo stoletnega drevesa; prej pa so sekire že pripravile pot z globoko zaseko. Pod lipo so stali trije možje, trganovski oskrbnik in dva plečata dninarja, pridno zasledujoča delo dveh hlapcev, ki sta kleče in vsa zardela naglo žagala, medtem ko je bil tretji tovariš privezal okoli močne veje na vrhu vrv ter je sedaj plezal nizdol.

Tam nasproti v bližnjem Trganovu pa so tekali ljudje pred svoje hiše in vsakdo je presečen in v strahu gledal, kaj se godi s Kozinovo lipo. To je zopet novo nasilstvo gospodske. Kdo bi se bil sploh drznil na toli staro, stoletja stoječe drevo, ki je bilo razen tega posvečeno s tem, da deli imetje in da je že oddavna priznan mejnik!*

Toda ti tam se za to ne brigajo in ne boje se niti križa, vrezanega v deblo in govorečega: „Ne kradi! Ne želi bližnjega blaga!“

A tedaj so se hitro vsi ustavili in oskrbnik je nagubančil čelo. Žaga je utihnila, vsi so se obrnili na ono stran, odkoder je k njim zadonelo mogočno kričanje. Kakor viharen veter je tekkel po pobočju nizdol mladi Kozina in za njim Gregec Iskra.

* Za starodavna, kakor povsod v nas, so bila tudi na Hodskem drevesa postavljena za mejnike in v znak tega so imela vrezane križe. Od časa do časa in v potrebi so se mejniki izpreminjali.

Ves zasopljen in zardel je obstal tu pod drevesom. Za hip je nastala globoka tišina. Le lipa je zamolklo šumela. Posli so gledali zdaj oskrbnika, zdaj Kozino, ki za trenotek od razburjenja ni mogel niti izpregovoriti. Tresel se je, oči so mu gorele in zdaj je zagrmel: „Kdo vam je to dovolil?“

„Nihče. Gospodska je to naročila“. Ostro naglašujoč besedo „naročila“ ga je zavrnil oskrbnik. In obrnivši se k hlapcem, je kratko ukazal: „Žagajte naprej!“

„Niti ne ganite se!“ je zavpil Kozina. Njegova postava se je vzpela, kakor bi vzrasla iz tal. „Jaz sem tu gospodska, jaz sem tu gospod. To je moje drevo, to je moj svet. Tu je moj ata, moj ded in praded —.“

„Toda ti ga ne boš imel. Našlo se je v pismih, da pripada to polje gospodski!“ —

„Ta vaša pisma! V teh je tudi stalo, da naši majestati, naše stare pravice nič ne veljajo — haha —! Vse ste nam vzeli, naredili ste iz nas tlačane in zdaj bi hoteli še ta košček sveta, ki nas živi! Tatje! Niti tega svetega križa se ne bojite!“

„Molči že!“ je zakričal s temi besedami razkačeni oskrbnik.

„Še molčim naj? Mi imamo svoje pravice in majestate! S kakšno pravico pa vi —.“

„Z grajščinsko pravico, ti kmetski norec! Ti tvoji majestati ti toliko pomorejo, da, če ti zraste na glavi drevo in bi mi rekli: „Posekamo ga“, moraš držati kakor hrast in se ne smeš niti ganiti niti ziniti!“

„To bomo videli!“ In že je bil pri deblu, zakričal je na hlapce in enega izmed njih mahoma pahnil stran. Gretec Iskra je skočil za njim, kliče mu, naj bo pameten. Ali v tem je tudi oskrbnik priskočil kakor besen ter je kmeta zgrabil, da bi ga sunil proč. Kozina, s tem razljučen, ga je butil stran s tako silo, da se je opotekel.

„Strani, gospodska mačka, sicer te zadavim!“ je kričal mladi kmet in v tem so se hlapci že zagnali nanj, kakor jim je ukazal oskrbnik. Sedaj pa je tudi Iskra prenehal miriti, videč, da gre za resnico; priskočil je in junaško pomagal prijatelju proti presili šesterih mož. Pod našagano lipo se je vnela huda bitka. Dasi sta bila Hoda brez orožja, sta se branila izvrstno, in zlasti je bilo plečatim drvarjem slabo ruvati se z mišičnatim Kozino. Niso ga mogli premagati. Ali to je trajalo le kratko dobo. Borba je bila nad človeško silo. Iskra se je že zgrudil na tla. Leže pa se je še branil hlapca, ki mu je pokleknil na prsi. Kozina

je stal še vedno, dasi mu je kri že curkom lila po obrazu.

Tedaj se je oglasil z višave, z ujezdske strani, gromek klic: „Nehajte takoj, če ne bo smrt!“ Tam se je prikazala velikanska postava Mateja Pribka. Resno, širokega koraka, kakor zmeraj, jo je ubiral po rebru navzdol in držal čekano dvignjeno pred sabo, kakor pripravljeno za udarec. Videč, da oni tam spodaj ne slišijo ali da nočejo slišati, je nekoliko pospešil svoje korake in z dalekozvočnim glasom zaklical zopet:

„Kozinov fantek, samo še trenotek, že grem!“

Boj pod lipo se je v tem hipu razburil nanovo in še živeje. Hoda sta napela svoje poslednje moči; Iskri se je posrečilo, da se je otrešel svojega premagalca, skočil je na noge ter drl, razdajajoč udarce, k prijatelju, okoli katerega se je valilo živo klobko, mešanica rok, nog in glasov.

Že je tudi Kozina omahoval, ko mu je nenkrat odleglo. Glas z višine je zagrmel sedaj prav poleg njih; dva hlapca in sam oskrbnik so odskočili, ko so zagledali Pribka, ostali pa takoj, ko jim je hrastova čekana začela plesati po glavi in po hrbtih.

„Gospodska sodrga! Najprej človeka okrade, potem bi ga pa še pobila!“ je kričal Pribek, drvil dalje in mlatil s čekano okoli sebe tako, da jo je oskrbnik s svojo družbo hitro odkuril, hoteč uteči udarcem.

V hipu je bilo prazno in mirno pod lipo. Ko je bil Pribek grajščinske posle in oskrbnika nekoliko „pospremil“ in se je zopet vrnil, je Iskra že obvezoval svojemu prijatelju na glavi rano, dasi je sam jedva čutil svoje telo. Kozina pa je bil bled kakor stena. Ko je pristopil k njemu stari Pribek, mu je podal roko ter rekel: „Bog te pozdravi! Škoda, da nisem prišel prej!“ ter je uprl svoj pogled na lipo, ranjeno na smrt.

„Bilo bi vseeno“, je odvrnil Pribek. „A zdaj pojdi hitro domov; ušlo ti je mnogo krvi.“

„Torej je že tekla“, je rekel Kozina kakor sam zase, a glasno ter je gledal zamišljeno na svojo desnico, ki je bila vsa okrvavljena, saj je ž njo zaustavljaj kri, ki mu je tekla iz rane. Dudak ga je dobro razumel. Ko so odhajali, se je kmet ozrl še enkrat na lipo. Njegovi predniki so v njeni senci počivali, on sam je s starčkom dedom in poleti ob žetvi z ženjci ne enkrat tu posedal, nekaj rodov je že sprejela v svojo senco, družini in vsem v okolici je bila mila in znana in marsikatera povest se je pripovedovala o njej: in vendar je ž njo tako ravnalo zločinstvo gospodske!

„Šel sem že domov, ko sem se domislil: Kozinovo fantè je naglo, a teh tam je mnogo. Morda bo zlo. In tako sem se vrnil“, je razkladal Pribek, korakajoč ob desnici mladega gospodarja, poleg katerega na levi je stopal Iskra.

Na vasi so se razšli. Pribek je koračil naravnost domov, Kozina pa je šel k dudaku na samoto, da si umije kri. Svoje Hanči ni hotel prestrašiti. Vzlic temu pa je vztriknila od strahu, ko je vstopil pod večer iznenada z zavezano glavo v izbo. Smehljaje je miril pridno, skrbno ženo. Toda kmalu je prestal, sedel na postelj in sklonil glavo. Žena je šla po vodo in obvezilo ter se to pot ni čudila, zakaj je mož umolknil in se zamračil. Mislila je, da je to od rane. Toda ni bilo tako, zakaj vzrok so bile misli: „Saj nam gre že za življenje in ne le za pravice. Že se ni možno več ogniti!“ in „To ti je usojeno od boga!“ tako se je oglasilo iznova in živeje mlademu kmetu v duši.

V tem hipu je bilo slišati drobne, nagle, capajoče korakce; mali Pavlek je pritekel od babice in za njim je priracala plavolasa Hanica. Ko sta otroka zagledala očeta, sta s krikom stekla naravnost k njemu in se oklenila njegovega kolena. Dvignil ju je, posadil na koleno ter ju pristrčno pritisnil k sebi.

V tem je vstopila tudi njegova mati. Pravkar je izvedela to novico, da je baje gospodska posekala staro Kozinovo lipo. Več ni vedela. Ker je bila zaradi te vesti vsa razburjena, se ji je zmračil obraz, videča sina igrati se z otrokoma.

„Staro lipo na ilovnici ti je gospodska posekala!“ je rezko zaklicala.

Sin je dvignil glavo. „Da, vem —.“

Tedaj šele je zapazila njegovo obvezilo.

„Zavezano glavo imaš —.“

„Tam pri lipi so me pobili,“ je odgovoril mirno.

„Ti si jo branil?!“

„Toda ne ubranil —“ in žalostno se je nasmehnil.

Stara kmetica je šla od vrat k postelji, a na te besede se je ustavila in pogled ji je poln začudenja obstal na sinu. In prerušivši molk, je vprašala, že več ne s toli osornim glasom, kakor prej, nego mirneje:

„Ali imaš težko rano?“

Zamajal je glavo. —

Tedaj pa stara lipa „na ilovnici“ že ni stala več. Grajščinski posli so se vrnili, ko so Hodi odšli, ter so jo podrli. Ker pa se je že vlegel

somrak, so pustili stoletno drevo na zemlji. Tu je ležalo kakor poražen velikan in vso noč je bilo slišati njegovo globoko vzdihanje in ječanje.

V.

Pribkovi po svojem imetku niso bili med prvimi v Ujezdi. Tudi njihova hiša se ni odlikovala po lepoti in visokosti, saj je bila lesena, stara in zelo slaba. Kamenit zid z duricami je ograjal dvorišče na prednji strani. Takoj tik duric so se dvigala obokana vrata, krita z deščicami in počivajoča na lesenih, priprostitih nosilcih. Spodaj v vходу pa so bile vzdane stare, obrabljene stope.*

Na dvorišču in zunaj na vaškem trgu je bilo tiho. Nikjer niti človeka. Saj je bilo v nedeljo, zgodaj popoldne. Danes je tudi vsakdo rajši ostal doma, v topli sobi, ker je bilo mrzlo in mokrotno vreme.

Samo Pribkova Manica se je napravljalna na pot v mesto. Stala je v svoji kamrici ob odprti, rožasti škrinji, v kateri je svetloba, padajoča skozi neveliko okence, ozarjala obleke, robce in trakove živih barv. Tudi na deklico je padala svetloba, na njene krasne, razčesane lase. Bili so kakor lan, zlate barve, mehke kakor svila, na koncih fino skodrani in tako dolgi, da so segali dekletu malone do pet. Manica je bila lepo dekletce temnih, iskrih oči, in kadar se je nasmehnila, se je čutil vsakdo njenim lepo belim zobem; toda nad vse so bili njeni lasje, ki so se ji spuščali sedaj v zlatih, gostih valih preko ram. Razčesane je razdelila v pramene in spletna v kite ter jih prepletla z rdečim trakom, nad čelo pa si je privezala svetlo načelko.

Dekletce se je oblačilo s toliko vnemo, da se ni zmenilo niti za vrabiča, ki je sedel zunaj pod okencem na gol grm, se nihal na vejici, ki jo je zibal veter, ter glasno zacvrčal. Toda takoj je opazila, da so se nasproti preko veže odprla vrata ter da je stopil nekdo iz glavne sobe. Pravkar je bila vrgla preko sebe rdečo jopico, nabrano v mnogo gub. Sedaj jo je tem nagleje zapenjala. Oni iz veže prihaja semkaj . . . Njegovi koraki so utihnili, menda se je ustavil in čaka.

Manica se je nehote nasmehnila. Saj je bila vesela ter se radovala na pot, ki ji je bila danes posebno mila. Dopoldne je namreč prišel k njim na obisk stric Pajdar iz Pocinovic, očetov bratranec, in ž njim mladi Šerlovsky, takisto iz Pocinovic.

* Na Hodskeem so bile včasih običajne majhne domače stope za ječmen. Op. pisca. V ograjnem zidu so bile durice za ljudi in vvozna vrata, med duricami in vratmi v zidu pa stope. Op. prev.

Spoznala ga je tudi v tej vasi, ko je bila z rajno materjo pri prijateljih. Bilo je od tedaj že nad eno leto, a vendar tega obiska ni pozabila, ni mogla pozabiti ga. Takrat je videla tam mladega Šerlovskega prvič in je prvič z njim govorila. In sešla se je z njim še nekolikokrat po maši; vselej se je ustavil pri njej ter se razgo-

varjal. Danes pa je prišel k njim, a tako iznenađa! Kar zbadlo jo je, ko ga je zagledala in svojim očem ni hotela verjeti. Bilo je to prijetno presenečenje, saj je slutila, da ni slučajno, prišel k njim, nego zaradi nje in za njo.

In ta srečni slučaj! Danes pojde k nauku, in on, vračajoč se domov s stricem, jo spremi

prav do mesta. Sedaj hodi po veži in čaka nanjo, da pride ven, ker mu je to ljubše, kakor v sobi med možkimi, je razmišljalo razradovano devče. Sedaj je prenehala s pesmico, ki si jo je bila prej polglasno pela, ko so se začeli prvi njegovi koraki. Nato se je oblačila tem hitreje. Preko lepih, polnih nedrij si je privezala križema

robec veseloživih barv in si prepasala boke z lepim pasom zelenih všivanih cvetk, med katerimi so se mala zrcalca blestela in migala kakor svetla gladina vodnjaka v temnem zelenju.

Manica se ni motila.

V veži je stal mladi Šerlovsky, fant kakor dekle, vzrasel in postaven. Šel je parkrat semtertja, pa postal ob hišnih vratih, obrnjen v vežo. Njegove oči so visele na nizkih, nepobarvanih durih, na katerih so bili zgoraj vrezani trije križi. Te duri so ga dražile. Nekaj ga je vleklo, da bi nanje potrkal, da bi jih odprl. — Morda je Manica že oblečena. Kako dolgo se opravlja! Sedaj bi mogel govoriti z njo sam, kakor si je želel že davno in kakor se je na to veselil. Ako bo še dolgo okleval, pride kdo skozi vrata ali pa ga pokliče. In šel je nestrpljivo dalje v vežo.

„Manica“, je poklical tiho, „Manica!“ Senci sta se mu temno pordečili in tedaj se je ustrašil. Duri so se naglo odprle, in v njih je stala ona, ki jo je klical pravkar z glasom, polnim gorkote,

oblečena v praznjo obleko, sveža, ljubko zardela in smehljajoča se —.

Zdelo se mu je, kakor bi se okoli in okoli zasvetilo.

„Že grem“, je rekla veselo.

„Le počakaj, ne mudi se ti! Do cerkve imaš še časa, in midva tudi prideva domov —.“

„Ali ti tu v veži —“ in ozrla se je v vrata, vodeča v sobo.

„Pusti jih, niso opazili. Postoj malo!“ je dejal proseče. „Zadosti sem se veselil na tale trenotek!“

Ni se branila, obstala je, vendar pa je potegnila za kljuko na nizkih durih, da so se zaprle. Stala je pred njimi.

Mladi Šerlovsky je uprl svoje žareče oči na zalo dekle in zamahnivši z roko, je vzkliknil živo in iskreno:

„Že slišim, Manica, kako bodo klicali, ko pojdeš v cerkev: Oh, mati božja! Ali je pa to lepo dekle!“

Dekletce se je nasmejalo.

„Pri nas ti ni treba saditi rožic! Obdrži si jih za pocinovska dekleta!“

„Kar vidim, vidim. Oči mi vendar ne lažejo. Toda ti mi ne verjameš. Morda ne verjameš niti tega, kolikokrat sem mislil nate —.“

Med temi besedami je nevede zaprla svoje oči, a ko ga je pogledala zopet, so ji oči žarele.

„Manica“, je nadaljeval mladenič ter stopil bližje k nji — „govorim živo resnico. A tudi ti mi povej resnico, da bom mogel oditi odtod mirneje —. Ali te vleče srce za kakim fantom?“

„Kako znaš preiskavati vest in govoriti, kakor gospod župnik“, je odgovorila veselo.

„Manica, nekdo pride in konec bo, a jaz ne bom slišal, kar bi slišal rad, kar moram vedeti! Zato sem prišel k vam, Manica!“ je vzkliknil nujno in proseče.

Dekle se je smejalo, kakor da noče odgovoriti in kakor da se premišlja. Toda srce ji je bušilo od veselja nad temi besedami. Ali začelo ji je biti tudi žal stasitega mladeniča; ko je odločno zahteval še enkrat odgovora, mu je odvrnila z razločnim „ne“, ki je skrival v sebi odgovor, da nima nobenega fanta in da je ne vleče za nikomer. Toda ko je to izrekla, je zardela kakor divji mak ter kakor premagana zaprla oči, ko jo je v tem hipu veseli mladenič zgrabil za roko. Že se ni brigal več za vrata, vodeča v veliko sobo, a tudi Manica je pozabila nanja in na one, ki so bili ondi.

Toda sreča je bila mladima človekoma prijazna. Nihče ni prišel ven. — (Dalje prih.).

POGLED NA RIM S KUPOLE SV. PETRA.

V POSETIH PRI GREGORČIČU.

II. NA GRADIŠČU.

(Dalje.)

Dolgo sem stal ondu na razpotju gori nad Rihembergom, zroč za odhajajočim pesnikom; in ko mi je njegova vitka podoba izginila izpred vida, zdelo se mi je, kakor da bi bil stopil iz razsvetljene dvorane, iz družbe veselih prijateljev v temno jesensko noč, v nemo, puščobno samotno . . .

Predno pa sem nadaljeval svojo pot po osojni plati hriba nazaj doli proti Vipavi, sem se ozrl še enkrat po solnčni rihemberški dolini, ki leži kakor udobna zibelka med vstric stoječima stenama dveh vsaksebi razmaknjenih hribov.

Tukaj po prisojnih obronkih severnega rihemberškega brega so nasajene bujnorasle gorice, kjer zoreva plemenito vino; med košatimi brajdami se zibljejo srebrnolistne oljke, kakor bohotni šopki rožmarina; razen teh raste ondu množina drugega južnega sadja: breskve, češnje, hruške, jabolka, mandlji, murve, smokve in slive. Na onostranski, osojni strani doline pa se razgrinjajo umetno vzgojeni nasadi borovja in gnelčja visoko po kamenitem brdu navzgor, in sredi nepregledno dolge doline teče sem doli izpod južno-vzhodnih vipavskih hribov izvirajoča rečica Branica, obrobljena s sivolistnim vrbjem in topoljem, tja doli do dornberškega jeza, kjer se izliva v naročje zelenovalne Vipave . . .

Tu spodaj pod menoj, na prisojnim holmu se je vsela kakor jata rjavkastih jerebic skupina hiš rihemberške vasi, izmed katere se vzpenja vitki zvonik župne cerkve s šilasto, rdeče pobarvano streho. In spodaj ob cesti, ki vodi sem doli s kršnega Krasa in sicer v dveh panogah: z vzhodne strani mimo Štanjela ter z juga, preko Komna, — so porazvrščene posamične hiše, ki se cepijo onostran doline, pod vzhodjem južnega brega, v prosta kardelca. Nad vso to idilsko sliko mirnega dolinskega zatišja se dviga na strmeh obronku hriba kakor velikanski sivi sokol mogočni grad grofa Lanthierija, ki čuje s pozornim očesom nad podrejeno mu naselbino . . .

V zavetnem naročju te doline je bival Simon Gregorčič nad osem let. Preživel je tu najlepšo, najplodovitejšo dobo svojega pesniškega življenja. Tu je spesnil svoje najkrasnejše, nesmrtnne pesmi, ki jih je objavil v I. zvezku svojih poezij. V svoji prostodušni izpovedi mi je pravil

prejšnjega dne: kje in kako se mu je v rihemberški dolini v duši spočela in narodila ta ali ona pesem. Vzpričo solnčnih gor, ki se razprostirajo po prisojnih gredah severnega rihemberškega brega sem doli od zavetnih Šmarij do vzvišenega Taborja ondu ob slikovitem Dornbergu, so mu privreli iz koprnečega srca nedosežno divni verzi najmilejše njegove pesmi: „Nazaj v planinski raj!“

„Pod trto bivam zdaj,
v deželi rajskomili . . .
Tu zelen dol in breg,
tu cvetje že budi se,
tu ptičji spev glasi se,
gore še krije sneg.
Glej ta dolinski svet,
te zlati vinske griče . . .
te nič, te nič ne miče
njih južni sad in cvet?“

Ti povsem naravni, neprisiljeni stih zvene uprav samoraslo, toli milo in sladko šumeče, kakor bister, srebrnočist potok izpod kamenite planine, da jih čitatelj kar nehote zapoje, kakor davno pozabljeno pesem, ki mu jo je pevala mati ob zibelki . . .

Ko sem prišel prihodnjo spomlad vnovič v solnčni Rihemberg, pesnika X—a že ni bilo več tam. Povedali so mi pri Ličnu, da je osem dni po mojem prvem posetu, to je o Božiču l. 1881 šel v začasni pokoj . . . Služba v razsežni rihemberški župniji, ki ima okoli 3000 prebivalcev in razen velike farne cerkve še — četvero podružnic, je bila pretežavna nežnemu možu tesnih prs, šibkih nog in slabotnega srca. Poleg cerkvenih podružnic, ki so vzgrajene, kakor večina vseh cerkva po Slovenskem, na vrhuncih visokih hribov, je moral slabotni pesnik poučevati v krščanskem nauku otroke v prifarni dvorazredni šoli, kakor tudi v podružni šoli v Berjah. Tja je moral pešhoditi dvakrat na teden. Ker leže Berje na osojni plati rihemberškega hriba, se je moral tesnoprni mož pozimi boriti s silovito burjo, ki se mu je valila v nevzdržnem toku uprav v obraz preko vipavske doline sem doli po goli kameni strugi med Nanosom in Čavnom.

Pravili so mi, da se je „pesnik“* koncem aprila meseca l. 1882 preselil na — Gradišče,

* Tako so imenovali Simona Gregorčiča sploh po vsi goriški vladikovini.

malo vikarsko selo nasproti Prvačine. Gradišče ima le kakšnih 600 duš, bivajočih večinoma v neposrednem obližju okrog cerkve . . .

Jako ganljivo se je pesnik ob nastopu svojega umirovljenja poslovil od Rihemberčanov. To priča njegova pesem: „Slovo od Rihemberga“ v 1. številki celovškega „Kresa“ leta 1882:

„Tu bival sem nad osem let,
tu vse se mi je prikupilo:
to ljudstvo mi je drago, milo,
in ljub mi je ta krasni svet.

Rodila mene je planina,
očetov dom mi tam stoji;
vendar ti grički, ta dolina
se druga zde mi domovina,
za svojo štejem vas ljudi . . .

Ta cvetni dol, te gričke zlate
naj čuva in osrčči Bog,
On blagoslovi njive, trate,
vam žetve, bratve daj bogate
in vas obrani vseh nadlog!

Oj, z Bogom, ti dolina,
vi starčki sivi, ti mladina,
oj, z Bogom, dobro ljudstvo ti! — — —

Bil je veder večer sredi junija meseca 1. 1882., ko sem stopal mimo slikovitega mlina ob Vipavi, onostran prvačenskega mostu navzgor po strmem obronku s trsjem obraslega brda.

Srečna čustva so mi plala po srcu, ko sem se bližal skromnemu selu. Ostro obrisane silhuete hiš z vitkim zvonikom na vrhu so se mi kazale v slikoviti skupini na žarečem ozadju večernega podnebja . . .

Simon Gregorčič je bil dva meseca poprej, o Veliki Noči leta 1882., izdal I. zvezek svojih „Poezij“, ki jih je založil plemeniti njegov prijatelj in ožji rojak, g. Ignacij Gruntar, takratni notar v Logatcu. To „Zlato knjigo“, kakor jo

je bil nazval takratni spretni urednik „Ljubljanskega Zvona“, g. prof. Fran Levca, so bili kupci v pravem pomenu besede raznesli še z mokrim tiskarskim črnilom v nekaj tednih, da so jo morali izdati v ponatisku še tisto leto. Tako se

FRAN LEVCA.

je razprodalo v teku kratkega polletja 1800 iztiskov I. zvezka Gregorčičevih „Poezij“. Toli naglo razprodajo te knjige je pospeševala pač najbolj pravična, povsem stvarna in navdušena ocena poezij iz poklicanega peresa leposlovnega strokovnjaka prof. Fr. Levca, kakoršnega kaj bridko pogrešamo dandanes ob zmedenih razmerah na slovenskem Parnasu. Poleg ugodne ocene je za razpečanje Gregorčičeve knjige jako veliko storil njen založnik Gruntar, kateremu je pri tem bil veren pomočnik pokojni, takrat sila agilni Ivan Resman, ki si je vobče pridobil znamenitih zaslug v pospeševanju slovstvenega delovanja z nabiranjem denarnih prispevkov za „Jurčičevo ustanovo“ ter je tudi dejansko podpiral mlade naše literate, za kar so ga menda v zahvalo smešili.

Tisti spomladni večer, ob drugem mojem posetu sem dobil proslavljanega našega pesnika na vrtu zadaj za vikarskim stanovanjem, odkoder se odpira širni razgled po vsej Vipavski dolini od Nanosovega pročelja tja gori do obsoških planin. Kakor vitek steber po koncu stoječ, je zrl na severozapad v opevani svoj „planinski raj“. Obe roki mi je stegnil naproti ter vzradoščen vzkliknil: „O, zdrav, Kretanov!“ . . .

Pravil se mu, koliko mi pomagajo pripočila njegova in prof. Erjavca po Gorici in v nje bližnji okolici ter po vsi soški dolini, kjer so me povsod sprejemali z nekakim začudenim vprašanjem: „Kaj! Vi ste bili v posetih pri našem pesniku?“ — To mi je naklonilo povsod izredno gostoljuben sprejem. Pesnika je moje pripovedovanje očitvidno veselilo, saj mu bilo v dokaz, da ga časti in ljubi domovina.

Ko se je zmračilo, me je pesnik povabil v hišo, kjer mi je v gornjem nadstropju odkazal majhno sobico za prenočišče. Potem pa sva šla doli v pritličje, v kuhinjo z običajnim nizkim primorskim ognjiščem, katero ob straneh in v ozadju obdajajo lešene klopi z visokimi naslonjali.

Ob takih ognjiščih, ki jih je toli plastično opisal prof. Erjavca v izbornih svojih „Spominih s pota“ („Dunaj. Zvon“ 1. 1877, str. 278, 9), shajajo se vobče vsi Primorci, zlasti ob zimskem, burjevitem času, kajti po sobah navadno ne kurijo, imajo pa tudi kaj nepraktične peči. Ognjišče jim je torej zbirališče, sredotočje in pribežališče vsega obiteljskega življenja, zlasti ob večerih. Ob njem sprejemajo tudi intimnejše znanke in prijatelje ter jih obenem kar tam pogoščajo.

Ondu pred ognjiščem naju je sprejela že od prvega poseta znana mi kuharica Cecilija in

njena sestra Amalija — živahni, veseli in bistri deklici, polni zdravega humora in tiste takozvane prirojene „materne“ dovtipnosti in nagajive šegavosti, kakoršne nedostaje bledoličnim, potuhnjenim mestnim gospodičinam.

Ti sestri sta bili, če se ne motim, svakinji Gregorčičevi, s čigar sestro je bil oženjen jeden njunih bratov. Bili sta obe izvrstni, v goriških hotelih izučeni kuharici.

V družbi te vesele deklinške dvojice sva s pesnikom, sedeča na ugodnih klopih ob živoplačnem ognju, preživela tisti večer kaj prijetne ure. Tekle so nama ob neprisiljenih, prostodušnih in uprav poetičnih pogovorih, katere sta nama šegavi dekleti zasoljevali z duhovitimi dovtipi, primernimi medklici in točnimi citati iz Gregorčičevih poezij, iz katerih sta vedeli recitirati na pamet cele kitice.

Pesnik, ki je bil tisti večer židane volje, nam je pravil razne dogodke iz svojega, sicer dokaj enoličnega življenja tam gori v svojem „planinskem raj“, in potem v šolah v Gorici. Z neko zanosno zanimljivostjo je govoril o prvi svoji službeni postaji v — Kobaridu pod blagohotnim „vrlim možem“: dekanom Andrejem Jekšetom, kateremu je zapel toli divno pesem.

Zamišljen je strmel ginjeni pesnik v ugašajoči plamen ognja; toda po nekaj trenotkih me je kar nepričakovano vprašal: „Ahasver! Kdaj pa pojedete v — soško dolino?“

„Uprav zdajle sem namenjen tja gori“, mu odgovorim.

„Pozdravite mi moj planinski raj!“ mi je naročil ter trčil z menoj „na srečen pot!“

Drugo jutro sem spremil pesnika v cerkev ter prisostvoval njegovi maši, — bilo je to edino, da sem ga videl v cerkvenem ornatu.

Po opravljeni božji službi mi je razkazoval veličastni ondodni razgled, vodeč me okoli preproste cerkve; potem me je vedel skozi tesno ulico ubožnega gradiškega sela ter me je spremil po cesti navzdol proti Renčam. Tam zunaj vasi je postal pod solničnim holmom in mi je rekel nekako tajnostno-zaupno:

„Tale grič je na prodaj! Morda zapojem v kratkem tudi jaz z vašim Slomškom:

„En hribček bom kupil, prijat'lje povabil,
bom trte sadil, še sam ga bom pil“.

„Torej: na veselo svidenje!“ je dahnil polglasno, mi segnil v roko, potem pa se je obrnil

ter stopal zamišljen po strmem klancu navzgor proti Gradišču.

Jaz pa sem premišljeval, gredoč navzdol proti Renčam, vse najine pogovore, ki sva jih imela s pesnikom prejšnji večer na njegovem ognjišču. Zlasti so se mi bili vtisnili v spomin duhoviti Gregorčičevi dovtipi, ki jih je veseli mož takorekoč kar stresal iz rokava. In pa tisti njegov sladki smeh, iz katerega je odmevala otroško-naivna nedolžnost njegovega nepopačenega srcá brez vsakršne zlobe, — ta jovijalni pesnikov smeh mi je zvenel po duši, kakor miloglasen odmev kakšne mladostne pesmi iz davno minolih dni . . .

Dospevši doli v Renče, sem si najel lahek koleselj, ki me je zanesel skozi senčnato Volčjo drago ter mimo sv. Petra v solčno Gorico.

Ondi sem po Gregorčičevem naročilu posetil njegova dva najmilejša prijatelja: profesorja Erjavca in nadebudnega pesnika Krilana, s katerima sem preživel tri blažene dneve, izprehajajoč se z njima po divni goriški okolici, ki se kakor bujnorasel vrt razprostira okrog sivega mesta.

Četrti dan pa sem se odpeljal s pošto ob sinjezelenkasti Soči navzgor v Gregorčičev „planinski raj“,

(Dalje prihodnjič).

IVAN RESMAN.

BOLGARSKA KMETA,
MOHAMEDANCA.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Anton Aškerc: Junaki. Epske pesnitve. (Konec.)
Najdaljša epska pesnitev med vsemi štirimi je poslednja, „Kralj Matjaž“, ki obsega 93 strani. Pesnik jo imenuje „narodna pravljica“, ker ji je jedro vsebine zajeto iz narodnih pesni in pravljič ter je tudi njena oblika in dikcija kolikor možno narodno priprosta. Motil bi se pa, kdor bi mislil, da je Aškerc narodno tvarino le nanovo vpesnil, saj je tudi iz svojega dodal bistvenosti ter dostavil motive, ki jih v narodnem zapisanem slovstvu in ustnem izročilu nikjer ne najdeš. Aškerc je tuptam tudi kaj izpremenil in sicer po načelu verjetnosti in možnosti, ne da bi bil zato docela izpuščal romantične momente narodnih pesni. Glavni namen pri spesnitvi „Kralja Matjaža“ pa mu je bil podati enotno epsko pesem o kralju Matjažu in Alenčici, t. j. poetsko povest, ki se razvija v premi črti od začetka do konca, logično in motivirano. Narodne pesni govore o kralju Matiji in pa o celjskih grofih, a vse te imenujejo „kralj Matjaž“, dasi ne spadajo pod en krov. Ljubzenske aventuro „kralja Matjaža“ v Celju in njegova nasilna smrt v Celju n. pr. niso v nobeni zvezi s „pravim“ kraljem Matjažem. Zato jih je Aškerc tudi izpustil iz svojega epa. Tako je torej pesnik očistil zlato od žindre — da se izražam v prispodobi — ter podal enotno povest enotnega junaka in enotne miljenke. Ep obsega 14 poglavij, ki so med sabo v vsebinski, stvarni zvezi, česar pri naših narodnih pesmih ni najti. Narodne pesni nekatere motive različno ponavljajo ali pa puščajo med posameznimi dogodki vrzeli. Vse je Aškerc razvil in izpolnil. Tudi v formalnem oziru je Aškerčev ep enoten; 12 srednjih poglavij je spisanih v jambičnih dvovrstnih kiticah zaporednih rim, dočim sta prvo in zadnje poglavje, nekako prolog in epilog, pisana v štirivrstnih štrofah križajočih se rim. Vodilni motiv vsakemu poglavju pa je kot motto podan iz narodnih pesmi k vsaki številki.

Vzlic vsemu pa z estetsko-literarnega stališča „Kralj Matjaž“ za nas ni največje cene med epi knjige „Junaki“. Tega je kriva deloma sama snov, deloma oblika in dikcija, ki pač z ozirom na nalogo pesnikovo nista mogla biti moderna in elegantna, nego sta morala v duhu narodnih pesni ostati naivna in mestoma precej monotonska. Tudi poetska ideja, ki je v prvih treh epih dovolj jasna, v „Kralju Matjažu“ ni mogla najti dosti dojmljivega izraza; zato se v tem zadnjem epu pač res marsikaj zgodi, a poezija ostaja večinoma vendarle na pesku. Morda bi bilo boljše, ako bi bil Aškerc v tem epu svobodnejši, samosvoj, manje navezan na dejanje v narodnih pesnih in ako bi bil vzel Matjaža in Alenčico predvsem simbolično in ne toliko — recimo — historično. Kdo je „kralj Matjaž“? Kdo je „turški sultan“? in kdo so „Pesjani“? Dasi so bili narodu, ko je spesnil svoje pesni, pred očmi tudi kakšne žive (vsaj nekdanje) osebe, — je že dejstvo, da se nanašajo te pesni na rane osebe, dokaz, da je narod v svoji poetičnosti instiktivno opeval bolj ideal, njegove vrline in iz njih izhajajoče koristi, kakor pa resnična dejanja resničnih oseb. Kralj Matjaž je Slovencem morda inkarnacija pravicoljubnega, blagega vladarja junaka; morda pa se more reči, da je kralj Matjaž sam narod. In „Alenčica“ more biti ideal žene . . . ali pa morda domovina. In Pesjani . . . ali naši sosede? . . . ali morda sploh naši narodni sovražniki. Bodi kakorkoli, gotovo je iskati v pesnih o kralju Matjažu raznih simbolov, ki dajejo narodni poeziji resnično estetsko vrednost. S te strani nas torej Aškerčeva pesnitev ne zadovoljuje docela, dasi vidimo spočetka XIII. pogl. in koncem najkrasnejšega XIV pogl., da se je nagnil končno tudi pesnik na simbolno stran. Žal, prekasno in ne docela več v duhu, ki bi moral polniti vso pesnitev že od začetka. Tako pa nismo našli v tej pesmi tistega, kar smo iskali mi v njej; „kralj Matjaž“, naš mož, še čaka na svojega pesnika, in nič ne dvomimo, da je prav v Aškercu tistega duha in čustva, iz katerega more ustvariti

umotvor, ki ga pod naslovom „Kralj Matjaž“ moramo pričakovati. Dobili smo pač umetno papirnato rožo; naj ji vdahne Aškerc še vonja in življenja!

V formalnem oziru pa imamo gledé vseh teh epskih pesnitev še posebne želje. Nam se ne more očitati „pikolovstva“ in omejenega purizma, saj se docela strinjamo z načeli, ki jih je razvil Ivo Vojnovič o priliki, ko je zagovarjal svojo dikcijo v drami „Majka Jugovića“. Dà, tudi ulica je že obogatila jezik z jako zvočnimi, točnimi in krepkimi besedami, in žargona in dialekta moderni literat, ki stremi za živim, bujnobogatim in zlasti tipičnim jezikom, ne more prezirati. Moderna proza je prodrla že vse meje v jezikovnem oziru ter jemlje izraze, pojme, rekla in fraze povsod, kjer jih je le najti za specijalno potrebo. Minili so časi, ko so v slovenskih povestih govorili kmetje in delavci isti jezik ter so uporabljali isto umetno frazeologijo, kakor kontese in novodobni kavalirji; če govori na odru v beznici capin à la Stritarjev Zorin, pravimo, da je dramatik brez smisla za jezikovni milieu. Takisto je naša poezija že močno razširila meje svoje dikcije in besedstva, dasi so tu seveda zaradi bistva poetike tudi meje, ki jih sploh ni možno preskočiti, ako nečemo stati na prozaičnih tleh. Aškerc ima baš za obogatitje naše poetike največjih zaslug in specijalno v besedstvu je priboril znatnih napredkov. Ker je resnično modern pesnik, ljubi svobodno besedo in svobodo v porabljanju narodnega jezika do skrajnosti. Skratka: Aškerčev jezik je živ, resničen, brez afektacije, brez papirnosti. Toda zdi se nam vendarle, da včasih pretirava in da njegovo stremljenje za realistično škoduje poeziji ali sploh — lepoti. Gotovo so nam ljubše kar naravnost divje cvetlične gredice, kakor s šestilom izrisane, obrezane in pristržene cvetlične karikature; simpatičnejši nam je bohotni gozd ali vsaj angleški park, kakor pa vrtovi à la Schönbrunn. Toda est modus in rebus... Vzglédov ne bomo navajali, ker jih je preveč in nočemo tratiiti prostora. Splošno napravljata tupatam to poslednje Aškerčevo delo vtisk, da je bilo spisano prima vista in že tiskano, ko avtorjeva tinta še ni bila povsem suha.

Za tendenčnima knjigama „Primož Trubar“ in „Mučeniki“ so izšli netendenčni „Junaki“ kar zapored 1. 1905, 1906 in 1907; prinesli so skupaj v treh letih 472 strani verzov (natisnjenih v teh treh knjigah; več sto verzov pa je raztresenih še po „Lj. Zvonu“, „Slovanu“ in „Sl. Narodu.“) To je vsekakor za pesnika izredna plodovitost, ki je v našem — a jedva v katerem drugem — slovstvu nismo vajeni, ki pa tudi utemeljuje neizogibno dejstvo, da te 3 knjige v estetskem oziru ne stoje na oni višini, kakor Aškerčeve prve knjige, ki so izšle v večjih časovnih razdaljah. Vzlic temu pa je vsaka nova Aškerčeva knjiga nov literaren dogodek. Da je kritika ž njim vendarle strožja, je naravno, saj od bogatina ne zahtevamo kronik, nego stotakov!

Fr. Govékar.

Hribar Dragotin: Splošni naslovnik. Kar imajo druga glavna mesta že davno, smo dobili v Ljubljani šele sedaj. Že dolgo smo pogrešali dobrega slovenskega naslovnika. Temu je ustreglo založništvo Dragotina Hribarja, ki je zdalo naslovnik stolnega mesta Ljubljane in vse Kranjske. Knjiga, ki ima nad 500 leksikalnih strani in čez 100.000 naslovov, ne obsega le naslovov vseh odličnejših ljubljanskih prebivalcev, temveč tudi naslove vseh obrtnikov, trgovcev in podjetnikov, razdeljene po stroki, in to tudi za vso deželo. Knjiga navaja dalje ceste in ulice ljubljanske, vse hišne posestnike, vsa oblastva in društva, vse županske in župnijske urade, vse protokolovane tvrdke in zadruga. Potem podaja tudi statistične podatke o vojvodini Kranjski. Naslovnik kranjske dežele je razdeljen po okrajni glavarstvih,

po sodno-davčnih okrajih in po krajevnih občinah. Tu zopet navaja vse oblasti in uradnike, potem pa vse obrtnike in trgovce. Prinaša tudi najnovejše poštne naredbe, brzojavne in telefonske ter vse pošte, ki ležijo v prvi zoni Ljubljane, kar bo izborno služilo ne le trgovcem in obrtnikom, temveč vsakomur. Knjigi je pridejan tudi kratek opis zgodovinskega razvoja polit. uprave na Kranjskem ter seznam vseh živčih in umrlih častnih občanov mesta Ljubljane in pa vseh županov, ki so od leta 1504 nadalje načelovali mestni upravi. Knjiga je sestavljena po uradnih podatkih in je brezdvomno najboljša, kar jih je izšlo v tej stroki. Knjigo prav toplo priporočamo. Brez tega naslovnika ne more biti nobena trgovina, nobeno obrtno podjetje, noben urad ter noben javen lokal (kavarne, restavrant). Naroča se pri Dragotinu Hribarju, založna knjigarna v Ljubljani, ter stane 10 K, s pošto 30 h več.

Žigon Avgust: Letnica 1833 v Prešernovih Poezijah. Odlomek iz zgodovine naše umetnosti. „Časopis za zgodovino in narodopisje“, ki ga izdaja „Zgodovinsko društvo v Mariboru“, III. letnik 3. in 4. snopič. Prof. Avg. Žigon je tu pobil z vso temeljitostjo tisto neslano in niti gimnazijskim dečkom nikdar užitno razlaganje Prešernovih Poezij, da Prešeren ni opeval realne ženske iz mesa in krvi, ki je po njej hrenepel kot zdrav, krepak mož, nego da je imel pred očmi le nekako „fikcijo“, abstrakten ideal. Na 100 tiskanih straneh je Žigon uporabil vse spise o tem predmetu (Stritar, Levec, Pajk, dr. Celestin, Penižek, Leciejewski, Aškerc, Korš, dr. Tominšek, Samhaber, dr. Vidic, P. Grošelj, dr. Prijatelj i dr.) ter je prišel do sledečih sklepov: Prešernov „Sonetni venec“ je po svoji ideji ves in docela, po obliki pa gotovo vsaj po večjem, če že ne v malenkostih, — iz l. 1833. Prešernove „Gazele“ (prvi natisk dne 13. VII. 1833), „Romanca od dohtarja“, „Že miru...“ „Prva ljubezen“ so posvečene tudi Juliji, dasi so bile spisane že l. 1831 ozi. pred 14. III. 1833. Prešeren je ljubil Julijo že l. 1831 in ne šele od 6. IV. 1833, kar se je doslej izvajalo po njegovem, po Petrarki parafraziranem sonetu „Je od vesel'ga časa teklo leto“. Vsa ta tehtna razprava Žigonova ima ostro polemichen ton proti razpravi dr. Tominška v „Lj. Zvonu“ 1905 in proti raznim člankom drugih „prešernoslovcev“. Prof. Žigon piše, da je ta njegova študija sad večletnih študij in večletnega dela, kar mu spričo ogromnega materiala, ki ga je obdelal, prav radi verjamemo. „Slovenska Matica“ namerava izdati na podlagi vseh dosedanjih študij o Prešernu in o njegovih delih prvi popoln Prešernov životopis. Da je to še vedno prezgodaj, dokazuje ta Žigonova razprava. Razni naši „učenjaki“ — trdi Žigon — znajo namreč le drug za drugim stopinje pobirati, tako da ne pridemo nikamor dalje. „Stritar je bil — prvi; ta je delal sam! A drugi pa... vsi za njim! Prepisovali so, brez lastne — misli“ (Str. 176). Z zanimanjem smo čitali ta Žigonov bojni klic in — pričakujemo odziva. V bistvenem, t. j. estetskem pogledu nimajo te trudapolne razprave pač nikake vrednosti, ker je za estetsko vrednost pesmi vseeno, ali je bila namenjena gdč. x, ali gdč. y, ali gdč. z. Glavno je vendarle pesmen, ne pa njen objekt. V biografskem oziru pa so seveda Žigonova razkritja vsekakor zanimiva za one, ki se toli živo trudijo, da pojasnijo vsako malenkost v pesnikovem življenju. V tem oziru so zlasti Nemci neutrudni ter so prebrskali n. pr. Goethejevo življenje do najničnejših bagatel. Mi pa smo gledé takih mušic toliki barbari, da nam je prav čisto vseeno, ali se je Prešeren zaljubil v Julijo že l. 1831 popoldne v Zvezdi ali šele 1833 dopoldne v cerkvi, ter naše sodbe o klasični vrednosti njegovih Poezij ne tangira niti dvom kakega „prešernoslovca“, ali je bila Julija Prešernova ljubica št. 3.,

graška nemškuta št. 2., celovška koketa št. 1. in Ana Jelovškova št. 4. Toda: vsakemu svoje, zakaj „Jedes Tierchen hat sein Pläisierchen“.

Žunkovič Martin: Kdaj so prišli Slovani v Srednjo Evropo? Kromefiž 1906. Druga pomnožena izdaja. Tiskal in založil H. Slovák. Str. 211. Cena 2-50 K. O tej knjigi je prinesel „Slovani“ v letošnjem 2. zvezku članek, s katerim opozarja slovenske zgodovinarje na to delo, ki piše o njem nemška „Politik“ dné 15. jan. 1907, da je „speziell für uns Slaven von geradezu epochaler Bedeutung und für die Geschichtsforschung im allgemeinen ganz darnach angetan ist, die bisherige Basis der Geschichtsschreibung, die uns Slaven — nebenbei bemerkt — so viel Unrecht angetan hat, zum grossen Teile über den Haufen zu werfen“. Praška „Politik“, ki je prinesla o Žunkovičevi knjigi troje obširnih feljtonov (15., 17. in 23. I. 1907), pozivlja češke založnike, naj izdajo knjigo čim prej v češkem prevodu, da se delo „čim bolj razširi in popularizuje“. Doslej pa se slovenski zgodovinar še ni oglasil z znanstveno oceno. Izmed domačih listov so se bavili — razen „Slovana“ — s to knjigo „Südsteier. Presse“, ki jo omenja člankar Anonimus v „Slovanu“ (2. zv. str. 38.), dalje „Domovina“ (št. 138., 1906) in „Slovenec“ (št. 7., 1907). V „Domovini“ piše neki „— on —“ (Jos. Glonar?), da žanje Žunkovič „blamažo in razočaranje“ ter da je „njegovo dociranje o zgodovini in razvoju jezikov sploh absurdno“. Ta „— on —“ pa vendarle priznava, da „princip, ki ga povdarja g. Žunkovič, je gotovo pravilen, vendar ga je pritiral v tej knjigi tako daleč, da je vse naravnost smešno“. Dokazati te svoje trditve pa se „— on —“ sploh ni lotil! Tako se pri nas kritikuje in ubija. Zares komodno . . . „Slovenec“ kritik pa je pisal, da se Žunkovič ne spušča v to, da bi izpodbil dokaze znanstvenih krogov, nego jih kar a priori smatra za nezadostne, dalje da je Žunkovič v nekaterih domnevah jako drzen ter da pač nima pravega pojma o razvoju jezikov. Če misli, da je kateri izmed sedanjih t. zv. indoevropskih jezikov ostal iz prvotne dobe neizpremenjen. Poljski „Świat słowiański“ (1806, št. 24) je pisal: Gre samo za označenje mej prvotnega bivališča Slovanov, a k temu vprašanju je delo g. Ž. gotovo priznanja vreden donesek.“ Žunkovičeva knjiga je našla torej pri rojakih v domovini najmanje zanimanja in najmanje priznanja, temveč pa ga je dosegla že med Nemci in med Čehi. Čujemo da hočejo Čehi izdati Žunkovičevo knjigo kot tretjo, zopet pomnoženo izdajo v češkem prevodu. Kakor že večkrat pri nas, se uresničuje tudi z Žunkovičem pregovor: Nemo propheta in patria

Radics pl. H. Metlika. V časopisu „Dillingers Reise führer“, št. 1. 1907 je izšel članek „Schloss und Stadt Möttling in Unterkrain“ (s sliko).

„Katoliška bukvarna v Ljubljani“ je začela izdajati ljudsko knjižnico. Izdajateljstvo pravi: „Ljudska knjižnica“ bo svojo nalogo kolikor mogoče spretno izvršila in nudila slovenskemu ljudstvu za mal denar najboljšega (!) zabavnega beriva v izobilju; prinašala bo izvirne pa tudi iz drugih jezikov prevedene povesti ter ustrezala v vsakem oziru svojemu namenu. Slovenci smo imeli, odkar smo se narodno vzbudili, že nekaj „ljudskih knjižnic“, „narodnih bibliotek“, „slovenskih knjižnic“, tudi „klasja iz domačih logov“ itd. pa vse te zbirke so prej ali slej prenehale. Ali tudi to novo podjetje čaka nagla smrt? Kako ga bo sprejelo slovensko ljudstvo? „Ljudska knjižnica“ ni nastala iz dobičkaželjnosti (treba je le pogledati ceno); tudi nismo pričeli tega dela z malim trudom, pač pa z velikimi težavami in ogromnimi denarnimi žrtvami; nismo in ne bomo štedili ne truda, ne denarja, da zadoščamo živi potrebi in ustrezamo splošnim

zahtevam slovenskega naroda in njegovih prijateljev. Te-le tri lastnosti bo imela „Ljudska knjižnica“: Prinašala bo vse-skozi zanimivo berivo; krščanstvu sovražnega, izpodtakljivega ne bo nič sprejela v svoje predale, dasi tudi ne misli biti preveč (!) ozkosrčna; z lično obliko bo združevala naj-nižjo ceno. Na videz si je začrtala ozke meje; v resnici pa bo vodila svoje čitatelje širom sveta ter jih v prijetni obliki seznanjala z življenjem in trpljenjem tujih narodov v sedanjosti in preteklosti. Pisatelji naši in tuji so napisali toliko lepega, čistega, umetniško dovršenega, da nam ni treba segati po umazanem (!) berivu, ki draži samo radovednost in kuži domišljijo mladine. V lepi obliki bistrili glavo, blažiti srce, krepiti voljo, to namerava „Ljudska knjižnica.“ S temi cilji bo pa tudi najbolje pospeševala pravo omiko Slovencev. In tako trdno upamo, da bo „Ljudska knjižnica“ v vsaki hiši in da njeni snopiči ne bodo ležali nerazrezani po policah, ampak da se bodo z veseljem prebirali in potem skrbno hranili v domači družinski knjižnici, ki naj bi jo imela vsaka družina. Pričenjamo s povestjo nove vrste „Znamenje štirih“ angleški spisal A. Conan Doyle, vrši se v največjem svetovnem mestu Londonu. Tej povesti bodo zapored sledile naslednje: „Darovana“ (avtor?), ki se godi v dobi pokristjanjenja Slovencev, „Jernač Zmagovač“ od slavnega poljskega pisatelja Sienkiewiza, „Med plazovi“ (avtor?) itd. Vsak sešitek je preračunan na tri tiskovne pole t. j. 48 strani in bo veljal 20 vin., po pošti 22 vin. Na mesec bosta izšla dva taka snopiča.

Kakor kaže, se je začela tudi konservativna politična stranka zavedati, da treba narodu nuditi literarne hrane, ki mu razširi duševno obzorje. V tem oziru sta sicer storila že več kot svojo dolžnost A. Gabršček in L. Schwentner, a v našem narodu še nista našla podpore, dasi objavljata in izdajata najboljša literarna dela. Ker pa knjig ni nikoli preveč in ker nam je vseeno, odkod jih jemlje narod, samo da so dobre, pozdravljamo tudi to novo literarno podjetje, ako bo resnično literarno in res umetniško. S skeptično radovednostjo pričakujemo, kako bo vršilo uredništvo (zakaj se gg. uredniki tako skrivajo?) svoj program, a se čudimo, da začenja slovensko književno podjetje z angleško detektivsko povestjo. Ali naj bo to značilno za bodočnost?

„Zadruga“, strokovno glasilo, bo zadruga zveza v Celju zopet izdajala. Glasilo se bode bavilo edinole s pospeševanjem zadrugaštva in narodnega gospodarstva s posebnim oziranjem na kmetijsko zadrugaštvo. List bode začasno mesečnik. Uredništvo je pridobilo odlične zadrugaše, kmetijske in gospodarske strokovnjake kot sotrudnike in se bode list izkušal vestno truditi, da deluje v blagor kmetijskega in drugega zadrugaštva, ogibajoč se dosledno vsega, kar bi ne bilo v prid in prospeh slednjega. Zadruga, ki so včlanjene pri zadrugaški zvezi v Celju, bodo dobivale list v par izvodih brezplačno. Zadruga in društva, ki v Zvezi niso včlanjena, kakor tudi kinetijska, bralna, izobraževalna in druga društva, čitalnice in posamezniki i. t. d. pa dobe list za ceno 3 kron. Udje zvezniških članic dobé list za 2 kroni na leto. Vse zadruga in razna društva, ki želé list naročiti oz. dobiti na ogled prvo številko, naj to naznanijo uredništvu lista „Zadruga“ v Celju, Schillerjeva cesta.

Lapajne Ivan: Slovenski posojilničar. G. posojilniški ravnatelj Iv. Lapajne izda svojo knjigo „Slovenski posojilničar“ v drugem, popravljenem, prenarejenem in pomnoženem natisu. To navodilo za posojilničarje prinese vse, kar je obveljalo v teku 10—12 let vsled izkušnje, vsled sodnijske razsodne prakse in vsled administrativnih razsodb drugih gospod. Knjiga bode torej manj teoretična, marveč

bolj praktična. Prinese sicer najvažnejše zakone (zadružni zakon od 9. aprila 1873, takozvani Raiffeisenski zakon od 1. junija 1889, revizijski zakon od 10. junija 1903), toda največ bode v njej praktičnih navodil, n. pr. o knjigovodstvu, o perijodičnih opravilih posojilnic, o registriranju novih udov načelstva in izprememb pravil, o vodstvu praktičnega dospetnika (Skadenza, Verfallsbuch), o sestavi letnih računskih sklepov itd. „Slovenski posojilničar“ bode imel tudi predelnice za računanje obresti in anuitet (amortizacijske tabele). Cena trdo in elegantno vezanemu iztisu bode 3 K, mehko vezanemu 2 K 40 v, nevezanemu 2 K. Naročnino sprejema „Centralna posojilnica slovenska“ v Celju.

Barle Janko: Dr. Gustav Ipavec. V 1. zv. hrvatske „Prosvjete“ je izšel životopis s sliko odličnega slovenskega skladatelja dr. Gustava Ipavca.

Sercl Vinko pl. 4 decembra 1906 zjutraj je umrl v Ljubljani slavni „češki Mezzofanti“, vseučil. profesor v pok. Vinko pl. Sercl; „Slovana“ je prinesel Šerclov životopis v II. 1. str. 139. Pokojnik je bil vso dobo, ki jo je preživel v Ljubljani, zvest sodelavec „Slovana“ ter je prijavil v njem svoje sledeče razprave: „Otroški jezik“, „O svetovnih jezikih“ v II. letniku ter „Iz življenja starih Indov“ v IV. letniku. Te razprave so sad mnogoletnih temeljitih njegovih študij ter v slovenskem slovstvu pač nimamo enakih. Ž njimi je pokazal pokojni veliki učenjak, kako je možno najtežjo stvarino obdelati popularno in občeizumljivo. Pokojnik je pisal lahak, eleganten slog ter je razpolagal z bogatim jezikom. Ni mu bil dober vsak izraz, nego je iskal lepših, pregnantnejših in najrazličnejših. Kdor pa ga je slišal v „Mestnem domu“ predavati, se je moral čuditi lepoti njegovega slovenskega govora, ki mu je tekel lahko in igraje, vedno logično in brez ponavljanj, poln humora in duha. Gotovo je, da so bila Šerclova predavanja najzanimivejša, najinformativnejša ter tudi v formalnem oziru najlepša, kar smo jih kdaj slišali v Ljubljani. Zadnji jezik, ki se ga je veliki, a tihi in skromni učenjak naučil že v Ljubljani, je bila srbohrvaščina. Še na svoji smrtni postelji si je dal čitati iz hrvatske knjige! Češka revija „Osvěta“ je prinesla v 1. zv. 1907 njegov životopis, iz

katerega posnemamo dodatno k životopisu v „Slovanu“ še sledeče podatke: narodil se je l. 1843 v Berounu; po pravniških študijah v Pragi je l. 1865 odpotoval v London, kjer je deloval v Britskem muzeju. Odtam je šel na Rusko, kjer je bil odgojitelj v hiši peterburškega župana Bikova. Z njegovim sinom je potoval po ruskem severu ter živel med Čuhonci, Laponci, Samojedi in drugimi rodovi, kjer si je pomnožil svoje jezikovno znanje. Pozneje je šel na Finsko, obiskal kraje ob ustju Pečore ter si osvojil zirsanski jezik. Na orientalni akademiji v Peterburgu je napravil izpit iz sanskrita. L. 1869 je postal docent primerjalnega jezikoslovja na vseučilišču v Harkovu, že l. 1871 pa pravi profesor. L. 1885 je prišel na univerzo v Odesi, kjer je ostal do l. 1897, ko se je preselil v Gradec, a kmalu nato v Ljubljano. Izdal je več knjig in spisov v češkem in ruskem jeziku, zadnja svoja leta pa je podpiral našega „Slovana“, ki je izgubil ž njim svojega najodličnejšega, nenadomestnega sodelavca. Pokopan je pri Sv. Križu pri Ljubljani. Slava njegovemu spominu!

„Danica“. Koledar i ljetopis društva svetojeronimskoga za prostu godinu 1907. Cijena 40 h. Društvo sv. Jeronima ima isto nalogo, kakor naša družba sv. Mohorja, le s to razliko, da hrvatsko društvo ni pobožna bratovščina, nego književno svobodno društvo za narod. Društvo obstoja 38. leto in ima 16.947 članov, torej neprimerno manje, ko naša družba sv. Mohorja. Knjig se tiska okoli 23.000 iztiskov na leto in koledarja „Danica“ celó 47.000. To je vsakakor impozantno število, ako se pomisli, da čita hrvatski narod tudi uprav ogromno število dnevnikov in tednikov. Pokojni biskup Strossmayer je bil navdušen pospeševatelj tega društva ter mu je poklonil okoli 12.000 K. Društvo pa je lani izgubilo svojega predsednika, dekana in poslanca g. Cvjetka Rubetića, cerkvenega pisatelja in profesorja, kateremu je za „Danico“ napisal naš rojak Janko Barle lep životopis (s sliko), V. Gjurić pa zložil posmrtnico. Koledar obsega razen običajne koledarske vsebine še razne pesmi, povesti, životopise, gospodarske članke, lep potopis „Hrvatsko primorje“ dr. Milana Šenoe, spise proti izseljevanju in alkoholu, šale, poštne določbe in sejme, končno več ilustracij. Koledar je prav lep in dobre vsebine.

Steuert-Engelman: Kako je susjed Razumović gojio svinje. Na svijet izdalo društvo sv. Jeronima. Zagreb 1906. Cijena 1 K 50 h. Str. 127. V „Pučki knjižnici“ svetojeronimskoga društva je izšla v Ed. Engelmanovi hrvatski priredbi prof. dr. L. Steuertova knjiga o svinjereji s 44 slikami. Enake brošure je izdala tudi že kranjska kmetijska družba za Slovence.

Poučni razgovori. I. Na svijet izdalo društvo sv. Jeronima. Zagreb 1906. Cijena 50 h. Str. 81. Knjižica obsega 8 člančičev o koristi šole, o društvu, redu pri gospodarstvu, o žepnih tatovih, o družini in drugih, za kmeta važnih vprašanjih; knjig je pisana priprosto in poučno brez nasilnega moralizovanja, ako izvzamemo Jos. Šafrana pridigarski članek „Svaki je sam kovač svoje sreće“. Poučevati brez vzdihovanja, psovanja in pridiganja pač ne zna vsakdo!

Devčić Ivan: S ličkih vrletih. Crnice. Na svijet dalo društvo sv. Jeronima. Zagreb. Tisak Dioničke tiskare 1906. Samó 84 str. obsega ta knjižica, a v njej je nagomiljeno dolžega časa za troje debelih knjig. Ne vemo, kdo je ta nesrečni Devčić, toda ta brošurica zadošća, da mu odrekamo vsak leposloven dar, vsako smisel za umetniški slog in beletristično dikciju. To so suhe luščine, ostružki, brez trohe soka! Snovi banalne, duhovitosti ni trohe, ideje nobene. Škoda papirja! Bolje prevod dobre tuje povesti, ko taki izvirmiki, ki ne morejo zanimati niti hrvatskega seljaka. Od-

† PROF. VINKO PL. ŠERCL.

boru priporočamo več kritičnosti. Narod zahteva sočne in tečne hrane, ne pa izsušenih kosti in plev.

Klarić Ivan: Iz doba buna i zauzeća. Crtica iz hrvatske Herceg.-Bosne. Na svijet izdalo društvo sv. Jeronima. Zagreb 1906. Tisak Antona Scholza. Med letošnjimi knjigami hrvatskega književnega društva sv. Jeronima me je začela zanimati posebno jedna, 102 str. obsežajoča knjižica doslej neznanega pisatelja Ivana Klarića. Prečital sem prvo, drugo črtico, prečital vseh šest črtic ter se ob njih v resnici prav izvrstno zabaval. Dejanje vseh je vzeto iz resničnih lokalnih dogodkov za časa avstrijske okupacije Bosne in Hercegovine. Dasi ko morali, žal, tudi Slovenci pri tej okupaciji igrati važno vlogo na korist kratkatne madjarsko-nemške politike ter so se odlikovali v vseh bojih z junaštvom, vendar ta doba še ni našla slovenskega leposlovca, ki bi bil opisal kot umetnik tiste boje in podal verno sliko tedanjega časa. Edini Rado Murnik je v svojem izvrstnem romanu „Groga in drugi“, ki bi pač že davno in mnogo bolj zaslužil, da izide v ponatisku, kakor neke arogantne, še gorke igrače megalomaniščne domišljavosti in spekulativnosti, — edini Rado Murnik, naš najboljši humorist in satirik, je v omenjenem svojem romanu ter v nekaterih feltonistovskih skicah z uspehom in umetnostjo obdelal vsaj nekaj prizorov iz te dobe. Ivan Klarić pa je podal tu šestero črtic, ki se vrše vse v Livnu ali v njegovi okolici ter prav izborno slikajo duševno razpoloženje, zunanje življenje in gibanje Livljancev ter važnejše momente iz zgodovine obliviljanskih bojev. Skoraj vse te črtice so pisane s humorom, vse pa v pristninarodnem pripovednem slogu. Pisatelj uporablja celó dialekt in čisto lokalne rečenice, kar daje njegovemu slogu prav zanimiv kolorit. Mohamedanci in kristjanje so „junaki“ teh črtic, iz vseh pa zveni kot temeljni vodilni akord ideja: „Mi (bosensko-hercegovski mohamedanci in kristjanje) smo jedno. Vjera na rastavlja, ali i ti i ja znamo, da je jedan Bog, a krv nije pura“. Vsi so Slovani, akoravno molijo jedni k Mohamedu, drugi pa k Jezusu; in drug drugemu pomagajo ter se podpirajo. K frančiškanskemu gvardijanu zahaja turški aga na črno kavo, k biskupu nosijo mohamedanski proletarci radovoljno darove in kristjanje in osmanlije so si udani pobratimi. Sploh so bile razmere za časa okupacije prav patrijarhalsko priproste, iskreno pristržne. Šele nesrečna politika tujstva je zastrupila duše teh dobrih ljudi; tuji, nemško-madjarski element je skalil ta čista slovanska srca. V prvi črtici „Ne mogu oni meni bez Božje volje ništa“ slika Klarić genljivo zaupanje starega, na smrt obsojenega kmeta v božjo pomoč. Dvakrat stopa s svojim sinom pred vojaki v smrt, a mirno prigrizuje spotona kruh, saj ve, da je nedolžen ter da ga „ne morejo“ ustreliti. In resnično se končno izkaže justična zmota. V drugi črtici „Pravi se neprijatelj v nevolji poznaje“ prikazuje Klarić, kako zanese usoda dva stara prijatelja, osmanlijo in kristjana, v sovražna si tabora, a kako si tudi kot „sovražnika“ sredi boja drug drugemu pomagata iz smrtnih nevarnosti; podobno snov ima tudi zadnja noveleta „Samo se makni, pa si crna zemlja“, kjer Mohamedanec brani proti sovorniku hišo prijatelja kristjana. Jako dobra črtica je tretja „Ono je pravi i pošten Turčin!“, v kateri Bećir-aga reši kršćanskega trgovca naskoka fanatične turške tolpe, a ga trgovčeva žena reši zato smrti, ko zasede Livno avstrijska vojska. Tehnično najslabša je črtica „Ne da Bog svojih“, ker je po II. pogl. neroden prelom, ki se neokretno zlepi šele na koncu. Toda zanimivo je i tu dejstvo, da so si v mirni dobi bivši dušmani, nahujskani odzunaj, zopet dobri ter delajo med sabo celó kupčije, kakor bi se ne bilo nič zgodilo. Črtica „Bježimo (k) biskupu!“ je značilna za raz-

položenje ustašev ob pričetku ustanka. Večina se je dvignila namreč brez volje, brez navdušenja, a tudi brez vojaške usposobljenosti, le na pritisk fanatikov; zato pa jih je tudi mnogo še pred bojem uteklo ali pa so zbežali, ko so začuli avstrijske topove. V vseh teh črticah je nanizano mnogo karakterističnih, tudi dovtipnih prizorov iz postopanja avstrijskega vojnega uradništva, vojaštva ter iz života naroda; vse pa je zavito v gorkem čustvu ljubezni do domovine. Pred nami se je vrstila dolga vrsta res zanimivih, dasi kratko obrisanih značajev, zajetih iz srede tega lepega naroda. V tehničnem oziru bi prigovarjali le monotoniji oblike ob začetku skoraj vsake novelete; Klarić začenja namreč malone vedno s popisom kraja. Knjižica Klarićeva je hrvatskemu narodu gotovo dobrodošla ter najde zlasti v Bosni in Hercegovini nedvomno mnogo navdušenih čitateljev. Opozorjamo nanjo tudi Slovence!

F. G.

Čorović Svetozar: U časovima odmora. Crtica, slike, zapisci, pripovijetke. Knjiga treća. U Mostaru, 1906. Štamparsko-umjetnički zavod Pahera i Kisića. Str. 240. Cena 2 K. Med mlađšimi srbskimi pisci je jedan najdarovitijih in najplodovitijih svet. Čorović, živeć v Hercegovini in zajemajoć snovi svojih pripovednih in dramskih spisov iz života bosensko-hercegovskih Mohamedanov in kristjanov. Njegove povesti in njegove igre imaju torej poleg svoje literarnoumetniške cene tudi narodopisno in socijalnohistorično vrednost. Čorović je Srb evropsko zapadnega obzorja, pisatelj, ki ne živi v omejenom duševnem in umstvenem zakotju, nego gleda z odprtimi očmi v napredovanje moderne književnosti. Čorovićev literarni značaj je moderno realističen; povsod kaže, da ima simpatije do bednih in tlačanih ter jih opisuje z mirno, hladno objektivnostjo. Ne izogiba se pri tem niti najnedelikatnejšim prizorom ter je dovolj odvažen, da govori svobodno o vsem. V Srbiji ima zato že mnogo hvaležnih čitateljev. Doslej je izdal že 4 knjige; ta poslednja obseza 19 raznih spisov iz l. 1903—1906. Najdovršenejši so mu tu: „Hafis efendija“, „Iza hamama“, „Mujagino junaštvo“, „Vasiljev božić“, „Stari mehancija“ in „Na vizitaciji“.

„Vardar“. Kalendar za redovnu godinu 1907. Izdanje društva „Kola srbskih sestara“. U Beogradu 1906. — Tiskano v 30.000 iztiskih. Srbske rodoljubke so si osnovale pred tremi leti društvo z imenom „Kolo srbskih sester“. To društvo je blagotvorno in narodno ter ima namen, po vseh krajinah in deželah, koder prebivajo Srbi in Srbkinje, nabirati milodare v denarju in v stvari za bedno srbsko rajo v neosvobojenih, pod turškim in arnavtskim izesom zdihuhoćih krajih Stare Srbije in Macedonije. Vrle Srbkinje nosijo te darove sirotam srbskih ustašev, udovam, beguncem in ostalim siromakom turških žrtev. Tekom 3 let so nabrale po mestih in vaseh že nad 80.000 K za svoje tlačene, preganjane, trpinčene, onečašćane in pobijane brate in sestre. Članice plaćujejo na mesec 60 h. Društvo šteje ogromno število članic iz najvišjih in najskromnejših srbskih slojev. Na korist društva izdaja „Kolo“ že 2. leto lepo ilustriran koledar, čegar iztisk stane 50 h. Zadnji koledar je prinesel razne pesmi, članke in povesti iz peres najodličnejših srbskih literatov in 35 slik srbskih mest in krajev ter fotografije padlih ustašev. Kot prilogo pa slavno in krasno historično sliko Pavla Jovanovića „Kronanje Dušanovo v Skoplju leta 1346“.

„Faust“. Goethejevo glavno delo „Faust“ je izšel sedaj tudi že v bolgarskem prevodu, s katerim se morejo Bolgari ponašati. Prevod je izvršil dr. Aleksander Balabanov, glavni urednik ilustrirane lista „Hudožnik“. Faust je izšel v krasni izdaji z ilustracijami A. A. Mayerja, ravnatelja umet-

niške akademije v Stuttgartu in z vinjetami Rud. Zajca. Izdal je „Fausta“ G. P. Genadijev. Slovenci dobé „Fausta“ prih. leto v Funtkovem prevodu med knjigami „Sloven. Matice“. Srbi imajo že „Faustov“ prevod, Hrvatje pa le odlomke.

Češka „Ustřední Matice Školská“ praznuje 25letnico svojega obstanka. Pri tej priliki je sklenil odbor izdati med drugim tudi slavnostni umetniški spis ter je v to svrhu povabil „Jednotu umělců výtvarných“ in „Spolek českých spisovatelů belletristů „Maj“ v Prazi, naj bi izvolila uredniška odbora. V uredništvu literarnega dela so bili Jar. Vrchlický, Fr. Herites in Fr. Sekanina, v uredništvu za umetniški del pa slikarji Fr. Ženíšek, Vilem Amort in K. A. Klusaček. Pozivu teh dveh odborov se je z veseljem odzvalo s svojimi doneski (avtogrami) 22 skladateljev, vsi deželni češki in moravski poslanci, odborniki „U. Matice šk.“, 72 slikarjev in kiparjev z reprodukcijami 78 svojih del in 180 pisateljev, pisateljic in poslanec z 91 literarnimi doneski. Ta krasni album velike četverke na debelem papirju za umetniški tisk je torej naravnost krasna knjiga, ki dela največjo čast uredništvu in tiskarni „Unie“ v Prazi. Literarni del se bavi večinoma z velikanskimi zaslugami „M. Matice Š.“ (češke „družbe sv. Cirila in Metoda“) in sicer v prozi in v stihih, poleg tega pa obsega ta album tudi mnogo duhovitih aforizmov, krasnih pesmi, črtic, noveletk in memoarnih odlomkov. Vrednost tega dela je torej znamenita in to tem bolj, ker je večina literarnih doneskov natisnjena prvič. Med sotrudniki so najodličnejši, najslavnejši češki avtorji in avtorice. Posebno veliko vrednost pa dajejo albumu izborne reprodukcije slikarskih in kiparskih mojstrskih del. Slike so reproducirane deloma v črnem, deloma v barvnem, deloma celo večbarvnem tisku z vzorno eksaktnostjo. Iz teh reprodukcij se more spoznati najvišja popolnost češke obrazovalne umetnosti, slavne ne le v vsej Evropi, nego tudi že onstran oceana; izbornost tvrdk „Deport in Panzer“ ter „Husnik in Häusler“ v umetniškem izvrševanju klišejev ter dovršenost češke grafike in tiskarske obrti. Skratka: ta jubilejni album je krasna umetniško-literarna knjiga! Nanjo torej z navdušenjem opozarjamo Čehi na Slovenskem, pa tudi rojake in rojakinje, ki ljubijo veleokusne umetniške knjige, da si jo na korist plemenitega društva v obrambo češke mladine nabavijo za 5 K (po pošti 30 h več).

Bolgarske književnosti stoletnica. (26. novem.) 7. decembra m. l. so praznovali v Sofiji stoletnico bolgarske književnosti. Bolgarsko književno društvo je priredilo v „Slavjanski besedi“ slavnostno predavanje o prvi bolgarski knjigi „Sofronije“. (Spisal episkóp Sofronije Vračanski v rumunskem Rimniku novembra 1806.) Predaval je o „Kiriakdromionu“, kakor je pravi naslov knjige, znani bolgarski znanstvenik in profesor dr. Fr. Teodorov ter so se udeležili predavanja najodličnejši prvaki. Šole so bile pouka proste ter so imeli učitelji popularna predavanja za mladino in narod. O bolgarski književnosti je možno govoriti pravzaprav šele po osvobojenju dežele izpod turškega gospodstva. Kar se je tiskalo prej, je izšlo večinoma izven dežele. L. 1877. je bila v vsej deželi ena sama slaba tiskarna v Ruščuku, kjer se je tiskal službeni list „Dunav“. Danes je nad 40 bolgarskih tiskaren. Po krimski vojni so položili temelj lepi knjigi na Bolgarskem narodni vodje, večinoma politični prvaki: Najden Gerov, Petko Slavejkov, Rajko Žinzifov, Nikola Kozlov, Rakovski, Ljuben Karavelov (bivši ministr. predsednik), pesnik Hristo Bojčev, Stambulov (bivši ministr. predsednik), D. Veliksin, Vasil Popovič, Cano Ginčev, Bleskov, dramatika Vojnikova, V. Drumev (sedanji mitropolit Kliment) in dr. Za moderni, živi narodni jezik v književnosti proti zastarelemu

cerkvenoslovanskemu jeziku si je pridobil zlasti velikih zaslug Petko Rajčev Slavejkov, ki je tudi prvi opozoril na zvonke narodne pesmi. Najodličnejši in po duševnem obzorju največji bolgarski pisatelj-umetnik je Ivan Minčev Vazov iz Sopota. Piše v prozi in stihih ter je jako plodovit. Napisal je epe, lirске pesmi, romane, drame in kritike, po svojem literarnem značaju je modern realist. Glavno njegovo delo je veliki roman „Pod igoto“ (Pod jarmom), ki je preveden že v 12 jezikov, a v slovenskega še ne, da si ga stavijo ob bok Tolstega romana „Vojna in mir“, ker je pisan pod vplivom ruskih klasikov. Odlični moderni pisatelji so tudi: Konst. Veličkov, Stoj. Mihajlovski, Slavejkov ml., V. Blagoev, D. Mišev, Kitančev, Gešov, Vlahov-Veselin, K. Hristov Mirča, Al. Konstantinov, H. Milarov (dramatik), dr. Krsten, I. Andrejčin, Stančev, Todorov, dr. Al. Balabanov in dr. Bolgari imajo danes tudi že več leposlovnih listov.

Stoletnico Ljudevita Gaja bomo praznovali čez dve leti (1909.) Tam v hrvatskem Zagorju, ne daleč od štajerske meje, v divni Krapini se je narodil Lj. Gaj, ki je spenil znano „Još Hrvatska ni propala“ in silno vplival na razvoj Jugoslovancev, tako da je njegovo ime med najpopularnejšimi našimi imeni prejšnjega veka. In evo, Krapina se že pripravlja, da dostojno proslavi stoletnico svojega velikega sina; v svoji sredi hoče dvigniti „Gajev dom“, ki bodo v njem centralizovana vsa tamošnja društva, ljudska knjižnica, čitalnica, „Dobrotvor“, Sokol, ognjeglasno društvo i. t. d.; uredil se bo muzej, ki naj hrani vse starine, rokopise i. t. d., čuvajoče spomin Lj. Gaja in njegovih drugov ilirskega preporoda. Slovenci bomo znali ceniti slavo moža, ki nas je združil s Hrvati v črkopisu in s svojim pokretom našemu razvoju dal živahnejši tok; jačja narodna zavest je tedaj prešinila Slovence. „Gajev dom“ bo tudi naš dom.

Dr. Fr. Ilešič.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. „Za narodov blagor“ (noviteta). Iv. Cankarjeva satira, ki je bila že večkrat na repertoarju, je prišla končno letos v najugodnejših razmerah na oder. Politično razpoloženje v naši domovini, kaos zaradi volilne reforme, pojavljanje novih političnih formacij in vršče se preobražanje starih strank, dalje očitna tendenčnost ter prezaslužna in veleizdatna reklama*, kakoršne še ni bila doslej deležna nobena izvirna igra, pa končno, a glavno še naš letošnji izborni dramski ensemble — vse to je pripomoglo satiri „Za narodov blagor“ do kričeve aktualnosti in s tem do močnega zunanega uspeha. „Slovan“ je sodbo o tej satiri že povedal, in povedalo ga je že petero intendanc, ki te farse niso uprizorile G. Fr. Kobal je sodil o njej v „Sl. Narodu“ (dne 17. decembra 1906) takole: „Res je sicer, da Cankar v tej drami ni povsem samonikel: marsikateri njegov tip ima svojih prednikov v svetovni, tudi v dramski literaturi. Tudi posameznim situacijam bi bilo najti dovolj paralel, a to je brez pomena... Samonikel je Cankar v podrobnostih risanja, samonikel v načinu grupiranja, originalen v dialogu in v „štimumgi“... Isti kritik piše tudi, da so v satiri nejasnosti in slučajnosti, ki jim ne ve vzroka. G. dr. F. Zbašnjik pa piše, da pri tem delu „ni mikalo tolikanj dejanje in vsebina nego C. umetnost (stil, dialog, „grupiranje“), da C. nikoli ne kaže celega človeka, da C. junaki

* Okrcati jo je moral celó „Sl. Narod“, češ: „Toliko pretiranih neslanosti, toliko vsiljive reklame še nismo kmalu čitali.“ (Glej št. 290. XXXIX.)

niso tolikanj ljudje nego poosobljena. Človeška čuvstva, morda tudi lastnosti... da se nam zdi, kakor bi se nahajali C. junaki v nekakem deliriju in da često podvomimo: živé li sploh taki ljudje? ... Malokomu je prišlo nemara na misel, da bi se vprašal: nimajo li ti ljudje res nič dobrega na sebi? In vendar moramo reči, da C. pretirava*. Cankar torej v svoji satiri ne podaja živih značajev, realnih celih oseb dramske krvi, nego le eno njihovo stran, čustvo ali lastnost, a to „stran od vseh strani“... G. Fr. Terseglav pa je končno pisal: „Cankarjeva satira ima poleg vrlin mnogo hrib... Ves prvaški boj sloni na nemo-gočem motivu. Polovico (!) uspeha te farse treba brez-dvomno pripisati političnemu (t. j. tendenčnemu, protipr-vaškemu) ozadju. Cankarjeve misli so bolj drzne kot glo-boke, — esprit, ne pa šekspirski humor“... Ako zli-jemo vse te tri kritike „Sl. Naroda“, „Lj. Zvona“ in „Doma in Sveta“ v eno, se prav nič ne čudimo, da je napisal g. dr. Iv. Tavčar literarnohistorične besede: „Če potrebuje igra „Za narodov blagor“ v resnici toliko tega prisiljenega zelja, kolikor ga je slovenska „kritika“ skuhala te dni, potem se bojimo, da izgine s slovenskega odra, kakor iz-gine pena z vode“. In bojimo se tega tudi mi! Pridružuje se torej tem štirim kritikom, nimamo iz svojega nič poseb-nega pristaviti. Da je C. že v tem svojem dramskem pr-venu briljanten stilist, da se njegov dialog blišči od smelih, originalnih, često bizarnih obratov in da zna izzvati vsa-kovrstna občutja, tega mu ne prereka nihče. Da pa ta farsa ni drama, da C. kliče na oder in pošilja z odra ljudi brez utemeljenja, da stojé te osebe često brez vzroka nemo na sceni ter se vedejo kakor delirijci, v tem so bili edini vsi neoficijalni kritiki. Farsa je bila najskrbneje uprizorjena ter so se odlikovali predvsem g. Boleška („Ščuka“), g. Dra-gutinović (Groz), gđc. Noskova (Mrmoljevka) ter oba Taborska. — Največja dramska noviteta večne umetniške cene je bila doslej dramska bajka „Potopljeni zvon“. Gerh. Hauptmann je bil v tej sezoni že z drugo dramo na našem odru. Kako prav smo sodili o notranjem povodu ve-likega uspeha njegove „Elge“, ki je bil doslej največji izmed vseh v tekoči sezoni uprizorjenih dram, to se je po-kazalo pri njegovem veličastnem „Potopljenem zvonu“. To je največje, najznamenitejše Hauptmannovo delo in sploh jedno najznamenitejših svetovnih dram, najčistejša umetnost velikega poeta. A uspeh? Komaj zadosten! Niti g. Ta-borsky kot Henrik niti ga. Taborska kot Rutica nista mogla priboriti temu dramskemu biseru resnične zmage. To daje misliti dovolj! Gosp. prof. A. Funtek si je pridobil s svojim krasnim prevodom lepo zaslugo ter le želimo, da izide prevod kmalu v tisku. — Popoldanski predstavi „Po-d-križevalcev“, ki že pri predlanski premijeri niso dosegli uspeha, ter pravljice „Pepek“ sta bili, žal, karikaturi! Molierova komedija „Gizdavki“ (Les Précieuses ri-dicules) je satirična gluma, ki zahteva drastike in zlasti za Mascarilla najživahnejšega komika. Delo je zastarelo ter tudi v Zagrebu in v Belemgradu ni našlo razumevanja. Takisto je Daudetova „Ariežanka“ že dokaj zaprašeno ro-mantično in sentimentalno delo, ki je izginilo povsod z re-pertoirja. Tudi pri nas ga je kritika soglasno odklonila. Bi-zetova glasba je mestoma krasna. Finžgarjeva narodna igra s petjem „Divji lovec“ je docela izpolnila svoj namen. Narod je bil vesel! V Mirbeauu drami „Kupčija je ku-pčija“, resnično duhovitem modernem delu genijalnega novelista, je gostoval g. I. Borštnik.

Slovenska opera. Sredi januarja smo imeli 3. operno noviteto: Donizettijevo tragično opero „Lucia di Lam-mermoor“. Poročilo prihodnjič.

„Glasbena Matica“ v Ljubljani. Dne 13. in 27. jun. je imela „G. M.“ velika ljudska koncerta in sicer v veliki koncertni dvorani hotela „Union.“ Umetniški uspeh je bil obakrat popoln in tudi gmotno sta se obnesla oba koncerta kar najsijajneje. Zasluga za ta dvojni uspeh ima v prvi vrsti g. koncertni vodja M. Hubad, ki je ljudskemu koncertu primerno sestavil pester, lep, a ne pretežek vzpored ter ga je z zboroma, solisti in orkestrom čim najskrbneje naštudi-ral. Hubad zna — uvažuje ljubljanske razmere — združiti „kaj“ in „kako“ ter se pošteno trudi, da se z razpoložljivimi glasovi in instrumentalnimi sredstvi doseže sploh dosegljivi višek. Ako bi imel na razpolago koncerten orkester ter v zboru več boljših sopranov in tenorov, bi bili Matičini kon-certi gotovo na vrhuncu modernih umetniških koncertov. Glavni točki teh dveh koncertov sta bili Antona Foer-sterjeva velika baladna skladba „Turki na Slevici“ (po Stritarjevem besedilu) in Karla Bendla narodna prav-ljica „Švanda dudak“ (po besedilu Vrchlickega,) obe za sole, mešan zbor in orkester. Dočim je Stritarjev tekst mirno epski, v ritmu in stihu dokaj monotonski, je Vrchlickega pes-nitev vsestransko pestra, bujna, živo dramska in polna onomatopoetskih sredstev. Skratka: Bendel je imel na raz-polaga mnogo hvaležnejše besedilo, kakor Foerster, ki se je moral šele sam truditi, da je spravil v enakomerno tekoče stihé čim največ razlike in življenja; Bendlu pa je bilo treba držati se le Vrchlickega, sklikati, barvati in izražati po vzorni predlogi. Foerster je že davno priznan skladatelj veli-častnih zborov. Tako se je tudi tu izkazal mojstra, ki zna razna občutja izborno, vedno smiselno pravilno ter z naj-primernejšimi, najokusnejšimi sredstvi izražati ter se ne za-riše nikdar. Solisti imajo v tej skladbi pač premajhno ulogo ter se vtisk njihovih prekratkih točk utopi v razkošju zboro-vega parta. Tudi orkestralni del skladbe zaostaja za pevskim, daš je Foerster uporabil vse, da izvabi orkestru čim več barv in glasov. V duhu narodno stilizovanega besedila se je po-služeval skladatelj tudi kolikor možno narodnih slovanskih glasbenih motivov, kar daje skladbi tipičen slovanski značaj. Skladba se je prav vrlo izvajala; med solisti sta se mogla odlikovati zlasti g. basist Betetto in g. tenorist Cammarota. Skladba je iz l. 1900 ter kaže skladatelja v polnem razvoju umetniške tvorbe. Karel Bendel je Slovence tudi s svojim „Švando dudakom“ očaral. Pristno češki duh preveva vso skladbo, polno humora in dramske barvitosti; že v ritmu je toliko dražesti in dojmljivosti, da se velikemu vtisku te skladbe ne odtegne nihče. Karakteristični, veseli zvok dude objestnost pivcev, ljubezniva prošnja zaljubljenega Švanda, prekrasno slikanje moči in puščave, satanični prizor med obešenci, ki igrajo karte, pošastni ples večš in končno idi-lično prebujanje dneva... vse daje skladbi uprav bohoten značaj nepopisno skladnega vtiska. Izvajanje je bilo izborno. Tudi tu sta se odlikovala gost, g. Cammarota (Švanda) in g. Betetto (tujec-vrag, vaščan). Izmed ostalih točk nas je posebno razveselil stari Nedvedov mešani zbor „Naza-j v planinski raj!“ ki ga je izvajala „G. M.“ mojstrski, daš je v ritmu morda umetničila ter se v vokalizaciji, (zlasti „a“) pretirava. Ne quid nimis! Manje je ugajal L. Hudovernika lepi basovski samospjev z malim moškim zbo-rom „V celici“, ker je solo dokaj monotonski ter tenorji neumestno postiranega zbora niso zadoščali. Pokojni Hudo-vernik je spisal še malo, a že ta skladba zbuja znova našo žalost, da je nadarjeni mož umrl že tako mlad! Premrlav mešani zbor „Lilije“ je skromna skladbica intimnih krasot. Izvajala se je rafinirano, zato je uspela. — G. E. viteza Cammaroto smo zopet občudovali kot pevca umetnika; njegov glas je še vedno snež, mil, petje brez afektacije in

polno resničnega čustva. Italijanski skladatelj Orefice pa ni našel razumevanja vzlic mojstru-interpretu; več uspeha je dosegel dalmatinski skladatelj Hatze. Summa summarum: „G. M.“ si je vložila nov časten list v zgodovino svojega umetniškega delovanja. △

NAŠE SLIKE.

Ferdinand Velc: Psoglavci (Krojni tipi Hodov.) II. (Umet. priloga v treh barvah). Tudi to sliko prof. Velca v Sarajevu prinašamo v ilustracijo k Jiráskovemu romanu „Psoglavci.“ Na sliki vidimo ženina z nevesto, druga z družico in v sredi teh dveh svatovsko oblečenih parov Hodko v praznji opravi. Kakor vse klišeje k romanu, nam je posodil tudi tega Klub čeških turistov v Domažlicah (načelnik g. Maks Duffek), — **Vesela vožnja.** (Umet. priloga). Gospa in gospica, očitno iz bogatih rodbin, se peljeta s sanmi v snegu na izprehod. Veseli dami sta Hrvatice iz Zagreba; gospa je sestra hrvat. romanopisca, gospica pa hčerka založnika umetnin. — **Ivana Kobilčeva: Ovočje.** „Tihožitje“ v oljnatih barvah. Umetnica živi sedaj v Berlinu. — **Razkrinkana.** Razkrinkanje prinaša na maskaradah navadno razočaranje. Marsikatera elegantna maska prelestnega telesa očarja, dokler je zakrinkana. Naša slika pa kaže izjemo: pod krinko se je skrival tudi ljubeč obrazek simpatične zlatolaske. — **VI. Titelbach: Straža na Balkanu.** V težkih časih žive Makedonci, in boj za svobodo jim izpolnjuje vse žitje in bitje. Slovanska raja na Balkanu trpi še danes najgroznejša nasilstva pred Turki. Na vseh prelazih in zasekah so postavljene makedonske straže, da opozarjajo rojake v dolini na bližanje krvnega in verskega sovraga. Divje zarasli in zanemarjeni so ti stražarji, trpe lakoto in žejo, a znajo junaško boriti se in umirati „za križ sveti in svobodo zlato“. — **Fran Levec in Ivan N. Resmam.** (Fot.) O njima govori članek Olčev Igo. — **W. L. Arndt: Bosenska vas.** Tipične kmetske kočje v bedni bosenski vasi! Tu bivajo Slovani v najožjih stikih z Mohamedanci. — † **Dr. Vinko pl. Šercl,** v Ljubljani umrl česko-ruski učenjak, dopisnik „Slovanov.“ — **Atene in Akropola.** O njima govori članek str. 74. — **Pogled na Rim s**

kupole sv. Petra. Tehniki pravijo, da je največja ideja, ki jo je sploh kdaj zamislil in izvršil arhitekt, trg sv. Petra (Piazza di S. Petro) v Rimu, ki je delo umetnika-arhitekta Berninija. Trg je eliptičen, nalik amfiteatru, ki meri v najdaljšem premeru 340 m, v najkrajšem 240 m; pokrit je ves s širokimi mramornatimi ploščami, da se sveti kakor najlepši parket. Zaokrožen je s kolonadami na desni in levi. Te kolonade počivajo na 284 ogromnih stebrih v štirih polkrožnih vrstah; kolonade služijo v prvi vrsti v okras, a hkratu so tudi koristne, ker poleti je le pod njimi možno do cerkve, kajti zaradi silne vročine je preko razbeljenega trga nemogoče hoditi. Na balustradi kolonad stoji 162 orjaških kipov svetnikov. V sredi trga stoji veličasten obelisk iz granita, na vsaki strani v enaki oddaljenosti pa skačeta in brizgata dva krasna vodometi. Nikdar ni zgradila umetnost lepšega preddvorja pred kakšno palačo, kakor tu pred največjo in najslavnejšo cerkvijo sveta. Trg je dostojen te cerkve, a cerkev je dostojna trga, vsako svoje vrste največja lepota na zemlji. Cerkev sv. Petra zapira zahodno stran trga. Naša slika kaže trg in Rim z balustrade cerkve, okrašene z ogromnimi kipi. Odtod se vidi ves Rim in tja do morja, oddaljenega pet ur. — **Bolgarska kmeta,** po veri mohamedanca, z Rodopa. Bolgarske mohamedance zvejo Pómaki; vseh skupaj je okoli 20.000. Oblačijo se turško in govoré bolgarsko z mnogimi turškimi besedami. Politično so nezanesljivi ter razdeljeni v dvoje strank. — **Dr. Fran Prešeren** (plaketa). Po risbi Prešernovega prijatelja Mat. Langusa je napravil to plaketo slovenski akademik v Pragi, slušatelj arhitekture, g. A. H—n, član akad. društva „Ilirije“. Relief je prav lično delo modelerja amaterja. V koliko je slikar Langus prijatelja Prešerna idealiziral, se ne more dognati, ker avtentične slike Prešernove sploh nimamo; Goldensteinova slika je dokaj diletantska, ter izvršena šele po pesnikovi smrti le po spominu.

* * *

Listnica uredništva. Raznim gg. pošiljateljem rokopisov. Vsakomur posebej uredništvo „Slovana“ pri najboljši volji ne utegne odgovarjati. Kar je porabnega, se natisne, drugo se uniči. Rokopisov ne vračamo.

Dr. FRAN PREŠEREN.